

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Fakulta zdravotně sociální
Katedra radiologie, toxikologie a ochrany obyvatelstva

Bakalářská práce

Ochrana obyvatelstva jako studijní text
pro žáky se speciálními vzdělávacími
potřebami

Vypracoval: Mgr. Radovan Velc
Vedoucí práce: Ing. Lenka Brehovská, Ph.D.

České Budějovice 2016

Abstrakt

Ochrana obyvatelstva je v dnešním světě velmi aktuálním tématem. Téměř každý člověk v naší společnosti se během života setká s nějakou mimořádnou událostí, je proto důležité, aby každý člověk měl povědomí alespoň o základech této problematiky, znal situace, které mohou nastat a způsoby, jakými se v dané situaci zachovat.

Ochrana obyvatelstva na území České republiky prošla v historii určitým vývojem, až dosáhla své dnešní podoby, kdy se při mimořádných situacích opírá o integrovaný záchranný systém.

Je třeba si uvědomit, že při mimořádné situaci je však na samém počátku běžný občan, který je na místě vzniku mimořádné události a je na něm, aby vytočil číslo tísňové linky, a až do příjezdu jednotlivých složek integrovaného záchranného systému se na místě vzniku mimořádné události snažil minimalizovat její negativní účinky. Proto je důležité, aby člověk v průběhu života, ideálně systematicky v průběhu studia na základní či střední škole, měl možnost získat vědomosti, které při vzniku mimořádné události využije.

Ochrana obyvatelstva je v současné chvíli zařazena do osnov jak základních, tak středních škol. Avšak ve školství existují vzdělávací programy jak pro běžné žáky, tak pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Současné trendy ve speciálním školství ve spojení s aktuální legislativou však směřují k tomu, že mnoho žáků se speciálními vzdělávacími potřebami bude integrováno do běžných tříd. Neboli žáka, kterému bylo diagnostikováno postižení, má problémy naučit se učivo prvního stupně základní školy a je zvyklý na přístup ze speciálního školství, chceme vrhnout do třídy plné žáků bez postižení s očekáváním, že žák bude prospívat. Pokud k této situaci dojde, žáci budou do mnoha předmětů potřebovat studijní materiál určený přímo pro ně. V práci je proto rovněž uvedena problematika integrace jako takové, její vliv na kvalitu výuky a případné dopady plošné integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do systému běžného školství.

Cílem této práce bylo sestavit studijní text s tematikou ochrany obyvatelstva pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami tak, aby byl přiměřený jejich schopnostem. Dalším důvodem pro vytvoření zmiňovaného výukového materiálu je fakt, že ve středním

školství ochrana obyvatelstva jakožto součást výuky dříve spadala do občanské výchovy, avšak jako důsledek změn v rámcovém vzdělávacím programu pro střední školy nyní může být jako průřezové téma vyučována téměř ve všech předmětech, často pak spadá do tematických plánů tělesné výchovy. Učitelé tělesné výchovy žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v současné době nedisponují učebnicemi vytvořenými speciálně pro tuto skupinu žáků.

Práce je rozčleněna na teoretickou část a část s výzkumnou otázkou a metodikou výzkumu. V teoretické části je nastíněna historie ochrany obyvatelstva v České republice s vývojem do aktuální podoby, dále současná situace ve školství spolu se současnými trendy ve vztahu k výuce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, a v neposlední řadě zařazení výuky ochrany obyvatelstva do rámcového vzdělávacího programu oborů pro danou skupinu žáků.

V části práce věnované výzkumné otázce a metodice výzkumu, byla sestavena výzkumná otázka, zda jsou žáci se speciálními vzdělávacími potřebami dostatečně vzděláváni v oblasti ochrany obyvatelstva. Vzhledem k charakteru práce bylo potřeba zjistit stav informovanosti žáků o problematice ochrany obyvatelstva, proto byly stanoveny hypotézy, jednak zda informovanost žáků v dané problematice dosahuje hranice 80 % správných odpovědí, dále zda informovanost žáků nezávisí na studovaném ročníku.

K nalezení odpovědi na výzkumnou otázku byl sestaven a vyhodnocen dotazník, který byl předložen k vyplnění právě žákům se speciálními vzdělávacími potřebami ve věku 15 – 18 let. Výsledky dotazníkového šetření ukazují na nedostatky ve vědomostech této skupiny žáků. Zjištění plynoucí z tohoto šetření byly důležitými prvky při tvorbě studijního materiálu, který vznikl v rámci této práce.

Takto vzniklý pracovní sešit s tematikou ochrany obyvatelstva může sloužit jako výukový materiál pro zmiňované žáky tak, aby zvýšil jejich znalosti z této oblasti. Studijní text, vytvořený v rámci této práce, je koncipován do formy pracovního sešitu, který se při výuce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami osvědčil v praxi.

Dotazník, jehož úkolem bylo zmapovat aktuální stav povědomí žáků se speciálními vzdělávacími potřebami o problematice ochrany obyvatelstva, byl sestaven z dvaceti

uzavřených otázek, zaměřených na různé oblasti dané problematiky. Otázky v dotazníku byly záměrně položeny jako uzavřené, jelikož otevřené otázky se v rámci předvýzkumu, provedením o rok dříve, ukázaly pro danou cílovou skupinu jako nevhodné.

Vlastní dotazníkové šetření proběhlo mezi 104 žáky odborného učiliště studujících obory pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Dotazník byl anonymní, žáci měli na vypracování tolik času, kolik potřebovali. Obě hypotézy, stanovené v metodice výzkumu této práce vyšly jako alternativní. Výsledky šetření navíc ukázaly, které oblasti ochrany obyvatelstva tito žáci zvládají a které nikoli, a přispěl tak k efektivnější tvorbě výukového materiálu.

Výsledkem této práce je studijní materiál v rozsahu dvaceti stran formátu A4 s tematikou ochrany obyvatelstva. Sešit obsahuje deset témat, kdy každému tématu jsou věnovány dvě strany. První strana vždy obsahuje studijní text k danému tématu, druhá strana je věnována aktivitě žáka při odpovídání otázek či řešení zadaných úkolů na téma z předchozí strany. Sešit je barevný (laděn do modré, uklidňující barvy), doplněn mnoha obrázky tak, aby vyhovoval potřebám cílové skupiny žáků.

Takto vytvořený pracovní sešit by měl být použitelný při výuce dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a k výuce na univerzitě.

Klíčová slova: vzdělávání, ochrana obyvatelstva, integrace, pracovní sešit.

Abstract

Civil protection is a current topic in today's world. Nearly every person in our society meets an emergency during their lives and therefore it is important for every person to be aware of at least the basics of this issue, to know the situations which can come and the ways how to solve the issue.

Civil protection in the Czech Republic has developed and it has reached its current form in which the emergency is based on the Integrated Rescue System.

The important thing is that at the very beginning of the emergency there is an ordinary citizen who is at the place of formation of emergency and he or she has to dial emergency telephone number and then try to minimize its negative effects until the Integrated Rescue System comes. Therefore it is important for people to gain knowledge which can be used during emergency. The knowledge should be gained either at primary or secondary school.

Nowadays civil protection is a part of curricula in primary and secondary education. However, there are curricula for ordinary pupils and for pupils with special educational needs. Current trends in special education along with current legislation are trying to integrate pupils with special educational needs into ordinary classes. It means that a pupil who was diagnosed as a pupil with learning disability, has difficulties with learning at primary school and is used to the attitude and support of special education, will be in a class with students without disabilities and will be supposed to do well at school. If it will be so, the pupils will need special study texts in many subjects. Therefore the issue of integration, its influence on the quality of education and potential impact on global integration of pupils with special educational needs into regular education are stated in the thesis.

The aim of this thesis was to compile a study text with the topic of civil protection for pupils with special educational needs. The study text should be adequate to their abilities. Another reason for compiling the text was the fact that in Secondary education protection of civilians used to be a part of civics but, as the Framework educational programme for Secondary education has been changed, protection of civilians is now often taught in physical education. In Primary education protection of civilians can be

taught as a cross cutting issue nearly in every subject. Physical education teachers and teachers of pupils with special educational needs do not have any books which would be specially created for this group of pupils.

The thesis is divided into a theoretical part and a part with a research question and a methodology of a research. The theoretical part is aimed at the history of civil protection in the Czech Republic with its development to its current form, the current situation in education and the current trends in relation to education of pupils with special educational needs and including civil protection lessons into the Framework educational programme for the given group of pupils.

In the works devoted to the research question and research methodology, was compiled research question whether pupils with special educational needs adequately trained in the area of civil protection. Due to the nature of thesis it was necessary to determine the state of awareness of students on the issue of civil protection, were established hypothesis, first - whether the pupils' awareness of the issue reaches the 80 % correct answers, second - whether pupils' knowledge in the area depend on the study year.

A questionnaire for verification or refutation of the hypothesis was compiled and 104 pupils with special educational needs aged 15 – 18 filled it. The results of the survey show the lack of knowledge of the surveyed group. Both hypothesis appeared as alternative. The findings of the survey were important for creating an educational material within this thesis.

The created workbook with the topic of civil protection of can serve as the educational material for the pupils mentioned above to increase their knowledge in this field.

The study text created within this thesis was composed as a workbook which was proven in practice during teaching the pupils with special educational needs.

For creating the educational material a questionnaire was compiled. Its task was to chart the pupils' current awareness of the issue of civil protection. The questionnaire was composed of 20 questions which were aimed at different areas of the issue. In the questionnaire there were closed questions which made the pupils show their knowledge.

The survey was conducted among pupils at vocational school who study the fields of study for pupils with special educational needs. The questionnaire was anonymous and the pupils had the time they needed for completing it. During the evaluation of the survey even not entirely accurate answers were accepted. The main point was to make sure that the pupils have at least some notion about the issue. The result of the survey shows which areas of protection of civilians the pupils know and which of them they do not. The result also contributed to more effective creation of the educational material.

The result of this thesis is a twenty-page educational material. The material contains ten topics, each of them consisting of two pages. The first page of each topic always contains a study text, the other page contains the questions to be answered by pupils. The workbook is coloured (tuned into blue as it is a soothing colour) and it contains a lot of pictures for fulfilling the needs of the pupils.

The workbook should be applicable to teaching pupils with special educational needs and to teaching at universities.

Keywords: education, civil protection, integration, workbook.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 16. srpna 2016

.....

Mgr. Radovan Velc

Poděkování

Děkuji Ing. Lence Brehovské, Ph.D. za její čas a rady při tvorbě této práce. Rovněž děkuji všem respondentům, kteří svými odpověďmi poskytli nezbytné informace.

Obsah

Úvod	13
1 Teoretická část	15
1.1 Základní pojmy	15
1.2 Ochrana obyvatelstva v České republice	16
1.3 Historie Ochrany obyvatelstva.....	17
1.3.1 Období před druhou světovou válkou	17
1.3.2 Období 1939 až 1945.....	18
1.3.3 Období po druhé světové válce	18
1.3.4 Současný stav	18
1.4 Současná situace ve školství	20
1.4.1 Integrace	23
1.4.2 Postižení a jeho druhy	24
1.4.3 Speciální pedagogika.....	25
1.5 Ochrana obyvatelstva ve výuce	28
1.5.1 Zásady jednání v situacích osobního ohrožení a za mimořádných událostí.	28
1.5.2 Mimořádné události (živelní pohromy, havárie, krizové situace aj.)	29
1.5.3 Základní úkoly ochrany obyvatelstva (varování, evakuace)	29
1.5.4 První pomoc (úrazy a náhlé zdravotní příhody, poranění při hromadném zasažení obyvatel, stavy bezprostředně ohrožující život).....	29
2 Metodika a výzkumná otázka.....	31
2.1 Výzkumná otázka	31
2.2 Hypotéza	31
2.3 Cílová skupina	31
2.4 Předvýzkum	32
2.5 Metodika výzkumu	32
2.5.1 Způsob sběru dat.....	32

2.5.2	Dotazník	33
3	Výsledky	34
3.1	Celkové výsledky dotazníkového šetření	55
3.2	Statistické šetření – aplikace jednofaktorové analýzy rozptylu (ANOVY)..	56
4	Diskuze.....	58
5	Závěr	64
	Seznam informačních zdrojů	66

Seznam zkratek

ADHD	hyperaktivita s poruchou pozornosti (Attention Deficit Hyperactivity Disorder)
CO	civilní ochrana
CPO	civilní protiletectká ochrana
ČR	Česká republika
IZS	integrovaný záchranný systém
RVP	rámcový vzdělávací program
SPU	specifické poruchy učení
ZŠ	základní škola

Úvod

Ve školském systému v České republice došlo v posledních letech k několika změnám, které vedly k tomu, že výuka tematiky ochrany obyvatelstva přešla z předmětu občanská výchova v rámcovém vzdělávacím programu do kapitoly „Vzdělávání pro zdraví“, která často spadá do jiných předmětů, například do předmětu tělesná výchova. Došlo tak k situaci, kdy v tematickém plánu učitelů (nejen) tělesné výchovy se objevil prvek, na který nebyli při studiu na pedagogické fakultě připravováni. O to znatelnější je tato situace při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kde je pro učitele novou tematiku potřeba předložit takovým způsobem, který by odrážel možnosti dětí s postižením.

Od září 2016 navíc dojde ve školách k velkým změnám, spojeným s novelou školského zákona z 19. března 2015, na jejímž základě bude docházet k inkluzi žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do tříd pro běžné žáky, což situaci velmi pravděpodobně dále zkomplikuje jak pro žáky s postižením, zdravé žáky, i pro pedagogy.

Danou problematiku jsem si vybral právě z důvodu potřeby vytvoření nového výukového materiálu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ať už se jedná o žáky s mentálním postižením, poruchami chování, poruchami učení, či jinými druhy postižení a jejich kombinacemi.

Cílem této práce je vyhodnotit stav znalostí žáků se speciálními vzdělávacími potřebami o problematice ochrany obyvatelstva a sestavit studijní text pro tuto skupinu žáků. Tento text bude koncipován jako pracovní sešit, který se osvědčil v praxi – žákům se speciálními vzdělávacími potřebami vyhovuje méně psát, mít věty předepsané a pouze doplňovat slova či čísla, vidět více obrázků, apod.

Práce je členěna na teoretickou část, ve které poukazují na současný stav problematiky ochrany obyvatelstva a situaci ve školství (ve smyslu k výuce žáků s postižením), následuje část s výzkumnou otázkou a metodikou výzkumu, ve které pomocí dotazníkového šetření zjišťují aktuální stav znalostí žáků s postižením o problematice ochrany obyvatelstva. V příloze práce se pak nachází pracovní sešit, sestavený speciálně pro žáky s postižením.

V rámci zmiňovaných změn ve školství se uskuteční varianta snižování počtu žáků speciálních a praktických škol, jež jsou určeny pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami – tito žáci by se dle návrhu měli integrovat do běžných škol, čímž nastane velmi obtížná situace jak pro učitele, spolužáky bez postižení, ale především pro integrovaného žáka samotného. Studijní text, který bude výsledkem této práce, by pak měl pomoci integrovaným žákům snáze zvládat danou látku, ale i jejich učitelům lépe zvládat výuku s integrovaným žákem ve třídě.

1 Teoretická část

V teoretické části práce se nachází stručné zpracování poznatků o tématice ochrany obyvatelstva včetně její stručné historie v České republice (dále jen ČR), doplněné o aktuální situaci ve školství, zejména pak ve speciálním školství jak obecně, tak ve vztahu ke zpracovávané problematice.

1.1 Základní pojmy

Žák, student – dle platné legislativy se žákem rozumí ten, kdo navštěvuje základní školu (dále jen ZŠ). Studentem se pak rozumí ti, kdo studují střední školu (dále jen SŠ). V rámci této práce bude používán pouze výraz žáci.

Žák se speciálními vzdělávacími potřebami - Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Základní škola speciální - v ZŠ speciálních jsou děti, které nemohou s úspěchem studovat na ZŠ. Jsou to většinou děti s lehkým mentálním postižením nebo s podprůměrnou rozumovou schopností, nebo také děti hyperaktivní, s poruchami koncentrace, psychicky a nervově nemocné, děti se specifickými poruchami učení (dále jen SPU). (Vyhláška č. 73/2005 Sb.)

Základní škola praktická - vychovává a vzdělává obtížně vzdělavatelné žáky (nemají dostatek intelektu, aby se mohli vzdělávat v ZŠ praktické). (Vyhláška č. 73/2005 Sb.)

Asistent pedagoga – povolání, pomocník pedagoga, jeho využití je často při výuce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Hlavními činnostmi asistenta pedagoga jsou:

- a) pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky a zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází,
- b) podpora žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí,
- c) pomoc žákům při výuce a při přípravě na výuku,

d) nezbytná pomoc žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání. (Vyhláška č. 73/2005 Sb.)

Integrace – Individuální integraci se rozumí vzdělávání žáka v běžné škole, nebo v případech hodných zvláštního zřetele ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení (Vyhláška č. 73/2005). Jako synonymum tohoto pojmu se často mylně užívá termínu inkluze.

Inkluze – zařazení žáka s postižením do běžné třídy, kde se na rozdíl od integrace nehledí na změnu přístupu ku prospěchu žáka s postižením, ale na změnu celé školy a kolektivu tak, aby všichni žáci získali prostředí, ve kterém se mohou maximálně rozvíjet. (Frederickson, Cline, 2002)

Žáci, studenti – ve smyslu zákona jsou žáci ti, kteří se vzdělávají na ZŠ, studenti pak navštěvují střední školy či učiliště. Pro potřeby této práce tento pojem nebude rozlišován a bude užíván jednotný název žáci.

1.2 Ochrana obyvatelstva v České republice

Ochranu obyvatelstva lze definovat jako uskutečňování opatření v oblasti plánování, organizování a výkonu činností za účelem prevence vzniku, zajištění připravenosti na mimořádné události a krizové stavy a jejich řešení. Hlavním zájmem je ochrana životů, majetku, kulturní hodnoty a životního prostředí, a to jak za mimořádných událostí vojenského, tak nevojenského charakteru. Ochranou obyvatelstva je dále plnění úkolů civilní ochrany. (Vyhláška č. 380/2002 Sb.) V užším slova smyslu lze ochranu obyvatelstva vnímat jako ochranu, která je zajištěna pomocí ochranných prostředků jednotlivce a prostředků kolektivní ochrany, v rámci této práce je však uvažována především první definice. (Matoušek et al, 2008)

Úkoly plněné v oblasti ochrany obyvatelstva za válečného stavu se v zásadě neliší od těch přijímaných v době míru. Tyto jsou rozšířeny o specifické úkoly vyplývající z Ženevských úmluv z 12. 8. 1949 a k nim přijatých dodatkových protokolů. Další

specifika pak vyplývají z operační přípravy státního území rozpracované resortem Ministerstva obrany (Ochrana obyvatelstva, www.msmt.cz).

Legislativně ochranu obyvatelstva upravuje zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů. Ten také mimo jiné vymezuje působnost a pravomoc orgánů státní správy a samosprávy, stejně jako práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na mimořádné události a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení krizových stavů. Zákon rovněž stanovuje rozsah úkolů civilní ochrany, zejména varování a vyrozumění, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku. (Kratochvílová, 2005)

Pro zkvalitnění bezpečnosti obyvatelstva, zdokonalování schopností a dovedností zainteresovaných složek, ale i zvýšení informovanosti a aktivního zapojení občanů do procesu sebeochrany a vzdělávání Ministerstvo vnitra zpracovalo „Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020“. (Ochrana obyvatelstva, www.msmt.cz)

1.3 Historie Ochrany obyvatelstva

Ochrana obyvatelstva nevypadala vždy tak, jak ji známe dnes. Naopak se postupně vyvíjela podle aktuálních potřeb dané doby až do současné podoby integrovaného záchranného systému.

1.3.1 Období před druhou světovou válkou

Dne 11. dubna 1935 byl přijat zákon č. 82 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům, na základě kterého byla zřízena civilní protiletecká ochrana (dále jen CPO). V rámci této ochrany bylo území ČR rozděleno do kategorií podle předpokládaného napadení, kdy největší předpoklad stát se cílem útoku měla velká města s průmyslovými podniky, důležitými pro obranu země. V tomto období byly hlavními úkoly ochrany obyvatel vybavení obyvatel měst plynovými maskami a dostatečný počet úkrytů. (Kratochvílová, 2005)

1.3.2 Období 1939 až 1945

Zpočátku byla v období okupace CPO zajišťována protektorátní policií, jež se starala o součinnost ostatních složek, především požárních jednotek a Červeného kříže. Následně přešla CPO v Protektorátu pod správu Německa. (Kratochvílová, 2005)

1.3.3 Období po druhé světové válce

Těsně po válce docházelo k postupnému rušení prvků protiletectké obrany, organizovanému ministerstvem vnitra. Roku 1951 bylo vymezeno fungování „civilní obrany“, a to přílohou vládního usnesení. Období padesátých a šedesátých let bylo v oblasti civilní ochrany (dále jen CO) charakteristické především budováním stálých úkrytů a snahami o plošné zajištění prostředků individuální ochrany. (Kratochvílová, 2005)

V roce 1976 byla CO převedena z působnosti Ministerstva vnitra pod řízení federálního ministerstva národní obrany. CO v tomto období byla vnímána jako součást obrany státu, zvláště pro zabezpečení ochrany a obrany obyvatelstva v případě napadení státu. (Kratochvílová, 2005)

Počátkem osmdesátých let bylo ukrytí stanoveno jako hlavní způsob ochrany obyvatelstva, později v osmdesátých letech se organizovaly na objektech jednotky CO, a byly ustavovány nevojenské jednotky CO mobilního charakteru. (Kratochvílová, 2005)

1.3.4 Současný stav

V roce 1990 byla zahájena transformace CO. Snahou transformace bylo vytvořit moderní systém ochrany obyvatelstva se vzorem ve vyspělých zemích. V roce 1993 přijala vláda usnesení, jež deklarovalo, že do doby přijetí právní úpravy CO je nutné, aby systém civilní ochrany fungoval v souladu s článkem 61 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů, a to realizací vybraných opatření CO. Od počátku roku 1994 přestaly fungovat štáby CO, a úkoly ochrany obyvatelstva převzaly okresní úřady. (Kratochvílová, 2005)

Dne 1. ledna 2001 bylo vytvořeno Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, spadající pod Ministerstvo vnitra. Zákon č. 239/2000 Sb.

o Integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů vymežil povinnosti k plnění úkolů civilní ochrany hasičským záchranným sborům, dotčeným ministerstvům, obcím, právníckým a podnikajícím fyzickým osobám. (Zeman, Mika, 2007) Jednotlivé úkoly blíže vymezuje vyhláška 380/2002 Sb. k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva. (Kratochvílová, 2005)

Integrovaný záchranný systém vznikl z potřeb každodenních činností záchranářů, zejména takových, při kterých je potřeba spolupráce jednotlivých složek, orgánů státní správy a samosprávy, dále pak fyzických a právníckých osob při provádění záchranných a likvidačních prací tak, aby bylo dosaženo pokud možno maximální efektivity. (Šenovský, Adamec, 2005)

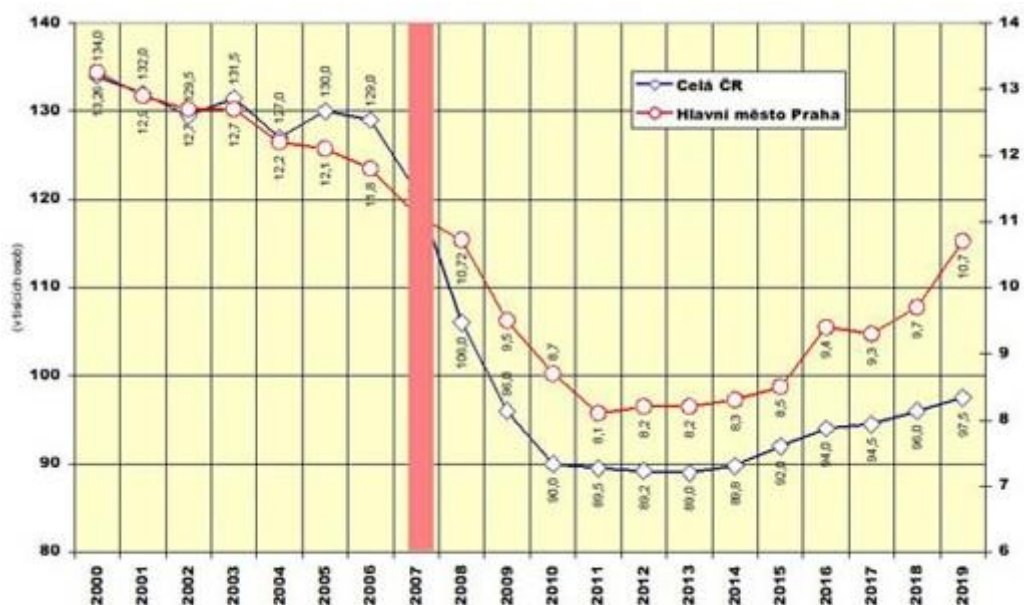
Je potřeba, aby si obyvatelé ČR uvědomili, že i oni jsou potencionálními oběťmi mimořádné události jakéhokoli typu, včetně možnosti teroristického útoku ať již na území ČR, nebo při návštěvě zahraničí. (Sborník, 2014)

1.4 Současná situace ve školství

V současné chvíli existují souběžně s běžnými typy základních a středních škol či odborných učilišť také základní školy speciální a praktické, u odborných učilišť se jedná o obory pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, které se označují jako obory „E“.

Situace na „trhu škol“ je taková, že příjmy škol jsou přímo úměrné počtu žáků, kteří školu navštěvují. Tento systém, založený na „financování na žáka“, ruku v ruce s vysokým počtem škol a (v současné době a v předchozích několika letech, viz obrázek 1) stále se snižujícím počtem žáků ve věku patnácti let, tedy běžnému věku pro zahájení středního vzdělávání, dospěl k zajímavému stavu. Místo toho, aby se žáci snažili dostat na střední školu, pilně se učili, připravovali na přijímací zkoušky, jsou naopak střední školy a odborná učiliště těmi, kdo se předbíhají ve vyvíjení enormní snahy nalákat co nejvíce žáků, aby vůbec mohly dále existovat. Mnoho škol dnes přijímá žáky ze základních škol bez přijímacích zkoušek, a v průběhu studia lze ze školy reálně jen pramálo žáků vyloučit, neboť škola tím podkopává své příjmy, potažmo svou existenci. Žáci, kteří se hlásí na střední školu, si vybírají maturitní obory, jelikož se (často oprávněně) domnívají, že získat zaměstnání bez maturitního vysvědčení je velmi obtížné. Kvalitní řemeslník je přitom na trhu práce ceněné „zboží“, na rozdíl od čerstvého absolventa střední školy s maturitní zkouškou, který je vybaven pouze teoretickými poznatky.

Následující obrázek přehledně ukazuje vývoj počtu patnáctiletých žáků v Praze a v celé České republice:

Obrázek 1 Vývoj počtu studentů ve věku 15 let

Zdroj: Demografický vývoj: Jaké dopady může mít demografická krize na učňovské školství.

In: [Http://www.remeslozije.cz](http://www.remeslozije.cz) [online]. [cit. 2015-03-29]. Dostupné z:

<http://www.remeslozije.cz/img/demograf.jpg>

Z grafu v obrázku 1 je patrné, že demografická studie slibuje mírné zlepšování situace ve středním školství, co se počtu žáků týče. Problémem zde však stále zůstávají školy s obory pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Jak již bylo uvedeno, školy se snaží přijmout co nejvíce žáků, nehledě na stav jejich vědomostí. Střední škola tak dnes bez problémů přijme žáka, který by před pár lety sotva stačil na odborné učiliště. Škola je ráda – má zajištěnou existenci, žák je rád – studuje lepší školu, která je sice nad jeho možnosti, ale to zjistí po mnoha čtyřkách na vysvědčení až u závěrečných zkoušek či u maturity. Základní úroveň státní maturitní zkoušky s vypětím všech sil a porcí štěstí může zvládnout. Řada takovýchto žáků se přihlásí ke studiu vysokých škol, jelikož přijímací zkoušky jsou opět žádné či snadné – ze stejného důvodu, jako je tomu u středních škol. Inflace středního školství a vzdělání obecně je pak zřejmá, avšak výzkum této problematiky není stěžejním cílem této práce.

Výsledek této situace je takový, že celé spektrum žáků se v podstatě posunulo o stupeň výš. Žáci, kteří by běžně šli na učňovský obor, jdou na maturitní. Ti, kteří by

měli jít na obor „E“, jdou na běžný učňovský obor. A logicky zde chybí žáci pro školy určené žákům se speciálními vzdělávacími potřebami – jednoduše není odkud brát. Chyba zde rozhodně není v žácích – pokud je běžné odborné učiliště přijme bez přijímacího řízení, proč na něj nejít. Přestože se jedná o problémového žáka, který toto učiliště velmi pravděpodobně nedokončí, jelikož je nad jeho síly, navíc ve třicetičlenné třídě se „ztratí v davu“.

Oproti tomu na oboru typu „E“ je maximální počet žáků ve třídě čtrnáct (Vyhláška č. 73/2005 Sb.), realita pak bývá okolo deseti žáků ve třídě. Žáci zde proto dostávají mnohem více prostoru, látka je menšího rozsahu, je jim předkládána tak, aby byli schopni ji zvládnout. Žák se pak pohybuje mezi dětmi na stejné rozumové úrovni, nemusí být frustrovaný, jednoduše řečeno – obory „E“ mají ve školském systému své místo.

Avšak právě tyto školy jsou ohroženy na existenci, a to z jednoduchého důvodu – finančního. Jak bylo uvedeno výše, na tento typ škol se z jistých důvodů hlásí čím dál méně žáků, proto se tyto školy jednoduše budou muset sloučit s jinými, případně rovnou uzavřít.

Z čehož by se také dalo usoudit, že žáci jsou jednoduše častěji bez speciálních vzdělávacích potřeb. Opak je pravdou – počet žáků s poruchami chování, poruchami učení, mentální retardací apod. stále přibývá. (www.uzis.cz) Avšak realita se díky kroku, který nabyl platnosti na začátku roku 2014, zdá být naprosto odlišná. Aby mohlo být dítě zařazeno do oborů pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, musí mít škola aktuální posudek z pedagogicko-psychologické poradny, případně ze speciálně pedagogického centra. A zde narážíme na problém. Nestáčí, že dítě devět let navštěvovalo praktickou školu, nyní se musí objednat do poradny, v daný termín se nechat vyšetřit a přinést posudek do školy. Jakkoli se tento proces zdá být jednoduchým, je třeba si uvědomit, že celá řada žáků se speciálními vzdělávacími potřebami pochází ze sociálně velmi slabého prostředí, kde zákonní zástupci nefungují, jak by měli. Svě děti tak do poraden nevezmou buď z nezájmu, nebo z pocitu studu – sice vědí, že jejich dítě nějakou poruchou trpí, ale přece je škola nebude nutit, aby jejich dítě muselo mít „papír na hlavu“.

Dostáváme se tak do situace, která nahrává zastáncům možnosti, zvané integrace.

1.4.1 Integrace

Integrace žáka znamená zařazení žáka s postižením do školy běžného typu za předpokladu, že se tomuto žákovi dostane stejně kvalitního vzdělání, jako kdyby studoval na škole určené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Tato myšlenka zní správně – proč by dítě s postižením (ať už se bavíme o lehké mentální retardaci, poruchách chování, učení, či jiné poruše) nemohlo být mezi vrstevníky bez postižení, proč by nemohlo dostat šanci na normální život v normální škole?

Odpověď je jednoduchá – protože integrace prostě plošně fungovat nebude. Aby byla integrace žáka smysluplná, je zapotřebí splnit tolik podmínek (systematická spolupráce rodičů, vybavení a uspořádání třídy a školy, kooperace spolužáků, nižší počet žáků ve třídách, souhlas ředitele, doporučení poradenského pracoviště, příprava a kvalifikace pedagoga, atd.) (Pipeková et al, 2006), že v reálném prostředí je integrace pouhý přelud, iluze.

Jistě se najde pár jednotlivců, kteří jsou schopni integraci zvládnout, pokud budou zařazení do vhodné třídy, kde budou mít štěstí na spolužáky. Ze své vlastní zkušenosti pedagoga na škole s obory „E“ mohu říci, že integrace je proti zájmům žáka, kterého chceme integrovat. Je potřeba si uvědomit, že jsou to často žáci, kteří stěží zvládají čtení, sčítání pod sebe jim dělá velký problém apod. Integrace těchto žáků do běžné školy by se dala přirovnat k desetiletému hokejistovi, kterého zařadíte do týmu NHL a chcete, aby jej spoluhráči přijali, trenér vymyslel tréninkové metody speciálně pro nováčka, a předně – hodíte žáčka na led do zápasu – a to tempo ho jednoduše „semele“. V oborech pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je žák mezi svými, má šanci prospívat a prožít normální dospívání.

Jakousi vylepšenou verzí integrace je pak inkluze, která na rozdíl od integrování pár jedinců do školy (s tím, že integrovaný žák se musí trochu přizpůsobit chodu školy) počítá s radikálními změnami napříč celou školou tak, aby do nich žáci „zapadli“. (Frederickson, Cline, 2002)

1.4.2 Postižení a jeho druhy

Postižení ve smyslu zdravotního omezení existuje u lidí od nepaměti. Je třeba si uvědomit, že existovat bude s největší pravděpodobností i nadále, nehledě na pokrok v lékařství či vývoj přesnějších diagnostických přístrojů a postupů. Pojem „postižený člověk“ se postupně začal nahrazovat pojmem „člověk s postižením“, neboť důležitější je to, že se jedná o lidskou bytost, než primárně uvádět fakt, že jedinec disponuje postižením. V současné době se preferují pojmy člověk se znevýhodněním, nebo člověk se speciálními potřebami. (Pipeková et al, 2006)

Ve smyslu pedagogickém se za postižené považují ty osoby, jež jsou v základních dovednostech (učení, komunikace, sociální, chování, psychomotorické schopnosti) natolik omezeny, že je velmi ztížena jejich spoluúčast v běžném životě. (Pipeková et al, 2006).

Rozdělení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (Zákon č. 561/2004 Sb.):

(1) Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.

(2) Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.

(3) Zdravotním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.

(4) Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona

a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,

b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo

c) postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.

Častou diagnózou je v dnešní době rovněž hyperaktivita s poruchou pozornosti (dále jen ADHD), která se projevuje vzhledem k věku vývoji jedince vysokou nepozorností,

hyperaktivitou a impulzivitou. (Bragdon, Gamon, 2006) U dětí s postižením je nutné rozvíjet kognitivní i intelektové funkce. (Pokorná, 1998)

1.4.3 Speciální pedagogika

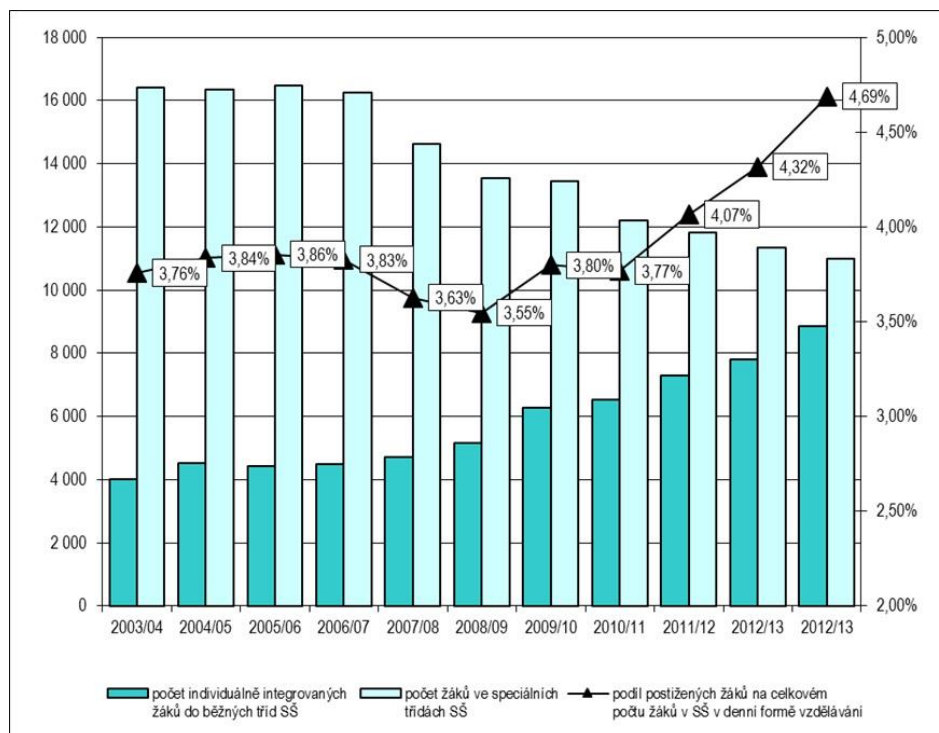
Speciální pedagogika je nauka o zákonitostech výchovy, vzdělávání a celkového rozvoje jedinců s postižením, ať už smyslovým, tělesným nebo rozumovým. (Sovák, Mucha, 1980)

Aby byl učitel kompetentní k výuce na oborech pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, musí nad rámec studia pedagogické fakulty absolvovat doplňkové (většinou třísemestrové) studium speciální pedagogiky, zakončené po obhajobě závěrečné práce státní závěrečnou zkouškou.

V rámci studia tohoto oboru se pedagog zdokonalí ve znalostech způsobů práce s dětmi s postižením, druhích postižení, metodách vedení vyučovací hodiny s přítomností jednoho či více žáků s postižením atd., nicméně pedagog se musí vzdělávat celý život. (Belz, Siegrist, 2001)

Současný systém je tedy založený na tom, že uznáváme speciální potřeby takových žáků. Nyní by měl nastoupit systém nový, který dříve či později povede ke zrušení škol, určených primárně právě pro žáky, kteří speciální přístup potřebují.

Žáků s postižením přitom neustále přibývá – od poruch chování, poruch učení, mentálního postižení, až po postižení zdravotního charakteru, což zobrazuje obrázek 2.

Obrázek 2 Relativní podíl postižených žáků na středních školách

Zdroj: Údaje o výuce jazyků a o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. In:

<http://www.msmt.cz> [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/file/33012/download/>

Křivka grafu jasně ukazuje rostoucí tendence integrovat žáky s postižením do běžných tříd, avšak zároveň naznačuje rostoucí podíl žáků s postižením na středních školách. Hodnoty v grafu reprezentují jen žáky, kteří mají poruchu diagnostikovanou, avšak nedokáže postihnout ty, jež se odmítají nechat vyšetřit. To se stává z několika důvodů. První možností může být fakt, že rodič z principu odmítá připustit, že by „zrovna jeho dítě“ mohlo poruchou trpět a má obavy, že v systému speciálního školství by se jeho potomkovi nedostalo řádného vzdělání. Dalším častým důvodem, pro který žák nemá diagnostické vyšetření z poradny, jsou slabé sociální poměry v rodině žáka – rodiče se jednoduše o dítě dostatečně nestarají a nemají zájem absolvovat s ním jakékoli „zbytečné“ vyšetření.

Reálná situace ve školství je tedy odlišná a relativní podíl žáků s postižením je ve skutečnosti vyšší, než zde uvedené hodnoty. Nelze s přesností odhadnout, na kolik se reálná situace liší. S jistotou však lze říci, že pokud relativní četnost žáků s postižením nezačne klesat, tak na základě demografických údajů, uvedených v obrázku 1, po roce 2015 bude nutně docházet k růstu počtu žáků s postižením na středních školách.

Nebude pak možné spoléhat se pouze na integrování žáků s postižením do běžných tříd, neboť není v možnostech škol mít v každé třídě integrovány dva až tři žáky, v každé třídě mít speciálního pedagoga, asistenta pedagoga, a stále zajistit kvalitní vzdělávání jak žáků s postižením, tak jejich spolužáků. Pedagog rovněž musí zvládat situace vznikající na základě odlišných etnických a kulturních prostředí, ze kterých žáci pochází. (Balvín, 2004)

Jak je uvedeno v kapitole 1.4.1, pro úspěšnou integraci je nutné splnit velké množství podmínek, které při vysokém počtu žáků s postižením nebude reálně možné dodržet.

1.5 Ochrana obyvatelstva ve výuce

Výuka na všech typech škol se dnes řídí tzv. Rámcovými vzdělávacími programy (dále jen RVP). Jedná se o dokument, jež přesně vymezuje témata, učivo a předpokládané výsledky vzdělávání u všech typů vzdělávání (pro základní školy, střední školy i odborné vzdělávání).

RVP jsou vydávány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v souladu s ustanovením § 4 odstavce 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Tématika ochrany obyvatelstva v současné chvíli spadá do kapitoly „Vzdělávání pro zdraví“, podkapitola „Péče o zdraví“. (Ochrana obyvatelstva, www.msmt.cz)

Realita je taková, že tato tematika bývá na odborných učilištích s „E“ obory zařazena do předmětu tělesná výchova. Hodinová dotace pro toto téma se počítá v řádu jednotek hodin. Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, tedy studenti oborů „E“, mají proto velkou nevýhodu při studiu této problematiky. Malá hodinová dotace totiž v kombinaci s nízkým intelektem a podprůměrnými rozumovými schopnostmi dává žákům jen malou šanci se v tématu zorientovat. Je pak běžné, že žáci neznají ani ta nejdůležitější telefonní čísla tísňových linek, stejně jako neovládají základy první pomoci, apod. Jednoduchý a atraktivní výukový materiál pro tyto žáky by mohl pomoci učitelům zvýšit povědomí daných žáků o ochraně obyvatelstva a zvýšit tak jejich šanci zdárně zvládnout případné mimořádné situace, do kterých se v životě dostanou.

Následuje přehled učiva, zařazeného do rámcového vzdělávacího programu pro obory vzdělání „E“.

1.5.1 Zásady jednání v situacích osobního ohrožení a za mimořádných událostí.

Žáky by měl mít představu, do jakých situací osobního ohrožení se v dnešním světě může dostat. Měl by zvládnout znalost čísel tísňových linek, tedy dokázat přiřadit čísla 112, 50, 155 a 158 k jednotlivým složkám integrovaného záchranného systému (dále jen

IZS) a mít představu, jak by měl telefonický hovor na tísňovou linku vypadat. (Co dělat-, 2008)

Dále by měl znát pojem individuální a improvizované ochrany a znát příklady situací nutných k jejich použití. (Slabotinský, Brádka, 2006)

1.5.2 Mimořádné události (živelní pohromy, havárie, krizové situace aj.)

Žák by měl dokázat svými slovy definovat mimořádnou událost a vyjmenovat některé případy, které lze za mimořádnou událost označit. Měl by být schopný posoudit, které mimořádné události jsou v České republice více, a které méně pravděpodobné a dokázat odpovědět, jak se při dané situaci zachovat.

Měl by být schopný popsat povodeň, případně znát stupně povodňové aktivity a základní typy povodní.

Žák by měl mít rovněž přehled v krizových stavech (stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu, válečný stav) a důvodech, kdy se vyhláší. (Frölich, 2014) Žák by měl rovněž dokázat vymezit krizovou situaci jako mimořádnou událost přesahující běžné síly a prostředky IZS. (Bříza, 2014)

1.5.3 Základní úkoly ochrany obyvatelstva (varování, evakuace)

Mezi další znalosti, které by měl žák zvládnout z oblasti ochrany obyvatelstva, patří především znalost systému varování a vyrozumění, spojené se správných jednáním v případech, že se signál „všeobecná výstraha“ rozezní.

V souvislosti s tímto tématem by žák měl být schopen popsat, co je to evakuace, evakuační zavazadlo, k čemu takové zavazadlo slouží a jaký by měl být jeho obsah. (Pokorná, 1998)

1.5.4 První pomoc (úrazy a náhlé zdravotní příhody, poranění při hromadném zasažení obyvatel, stavy bezprostředně ohrožující život)

Žák by měl znát zásady první pomoci při různých (i méně častých) typech úrazů, dokázat pojmenovat vybavení lékárničky a popsat postup při ošetření častých úrazů, jako jsou odřeniny, drobné řezné rány či lehké popáleniny. Rovněž by měl dokázat popsat základy neodkladné resuscitace. (Ertlová, Mucha, 2003)

Žák by měl dále poznat příznaky náhlých zdravotních příhod, postup při první pomoci v případě úžehu či úpalu, dále pak častá poranění při hromadných mimořádných událostech, v neposlední řadě stavy, které bezprostředně ohrožují život. V takových případech by měl zvládnout provedení život zachraňujících úkonů. (Studnička, 2006)

Žák by měl rovněž dokázat popsat postup při řešení situace, kdy se stane účastníkem dopravní nehody či jejím svědkem a dokázat pochopit, že reálně může nastat situace, kdy budou vyžadovány jeho znalosti v oblasti první pomoci, ať už ji bude potřeba poskytnout rodinným příslušníkům, kolegům či neznámým spoluobčanům. (Český červený kříž 2007)

Žák by po absolvování studia měl být schopný rozpoznat hrozící nebezpečí a racionálně reagovat v situacích osobního ohrožení a za mimořádných událostí, dále by měl být schopný poskytnout první pomoc sobě i ostatním.

2 Metodika a výzkumná otázka

Pro zvýšení efektivity při tvorbě studijního textu pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsem se rozhodl uskutečnit výzkum, jehož cílem bylo zjistit stav znalostí žáků se speciálními vzdělávacími potřebami o problematice ochrany obyvatelstva.

2.1 Výzkumná otázka

Jsou žáci se speciálními vzdělávacími potřebami dostatečně vzděláváni v oblasti ochrany obyvatelstva?

2.2 Hypotéza

Vzhledem k charakteru práce bylo potřeba zjistit stav informovanosti žáků o problematice ochrany obyvatelstva, proto byly stanoveny hypotézy:

1. Informovanost žáků v dané problematice dosahuje hranice 80 % správných odpovědí.
2. Informovanost žáků nezávisí na studovaném ročníku.

2.3 Cílová skupina

Dotazníkové šetření proběhlo mezi žáky středního odborného učiliště, konkrétně SOU Lišov. Dotazník byl vyplněn 104 žáky studujícími obory pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Cílovou skupinu tvořilo 51 chlapců a 53 dívek. Ze zmíněných 104 žáků bylo 33 žáků prvních ročníků, 32 žáků druhých ročníků a 39 žáků třetích ročníků. Jedná se o žáky ve věku od 15 do 18 let, kterým bylo pedagogicko-psychologickou poradnou či speciálně pedagogickým centrem diagnostikováno postižení, nejčastěji lehké mentální postižení. Někteří z dotazovaných žáků v rámci povinné školní docházky navštěvovalo praktickou či speciální školu.

2.4 Předvýzkum

V loňském roce proběhl na cílové skupině žáků předvýzkum (viz příloha č. 1). V rámci předvýzkumu byl žákům rozdán dotazník sestavený z otevřených otázek z problematiky ochrany obyvatelstva. Předvýzkum jasně ukázal, že otevřené otázky jsou pro tyto žáky nevyhovující, a to hned z několika důvodů – žáci měli problém s rychlostí psaní odpovědí, někteří pro špatnou schopnost čtení odpovídali scestně, některé odpovědi byly pro velmi špatnou jemnou motoriku žáků zcela nečitelné. Žáci si často nedokázali správnou odpověď vybavit, přestože při pozdější diskuzi s lehkou nápovědou alespoň částečnou znalost tematiky prokázali. Na základě tohoto zjištění byl dotazník přepracován do podoby uzavřených otázek s možností výběru jedné správné odpovědi ze tří nabízených možností.

2.5 Metodika výzkumu

Obecnou část práce jsem popisoval na základě údajů čerpaných z platné legislativy, z odborné literatury z oblasti speciální pedagogiky. Rovněž jsem čerpal z literatury oblasti ochrany obyvatelstva, dále pak z metodické příručky pro výuku tematiky Ochrana obyvatelstva.

Předmětem zkoumání zde byla informovanost žáků, proto byla pro výzkum zvolena kvantitativní metoda dotazníkového šetření.

Informovanost žáků byla posuzována na základě Paretova pravidla, pro informovanost byla stanovena hranice 80 %.

Výsledky hypotézy 1 byly vyhodnoceny graficky s využitím programu MS Excel. Hypotéza 2 byla vyhodnocena pomocí statistické metody jednofaktorové analýzy rozptylu – Anovy, která je vhodná pro posouzení rozdílů mezi zkoumanými skupinami.

2.5.1 Způsob sběru dat

Ke sběru dat byl sestaven dotazník (včetně správných odpovědí, viz příloha č. 2). Dotazník byl žákům rozdán k vyplnění při hodinách, ihned po vyplnění jej odevzdali

přímo v hodině. Žáci měli na jeho vyplnění dostatek času, byli motivováni k co nejzodpovědnějšímu odpovídání dle jejich aktuálních vědomostí, bez možnosti napovídání či opisování.

2.5.2 Dotazník

Dotazník je tvořený dvaceti uzavřenými otázkami. Otázky byly sestaveny na základě témat (spadajících do problematiky ochrany obyvatelstva) rámcového vzdělávacího programu pro obory určené žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Otázky byly dle metodické příručky (Chromíková et al, 2008) pro učitele 2. stupně základních škol (dále jen ZŠ) rozděleny do čtyř skupin po pěti otázkách, vždy pět otázek pro každý ročník 2. stupně ZŠ, konkrétně:

6. ročník – Ochrana obyvatelstva obecně a IZS; mimořádné události a tísňové volání; resuscitace a krvácení; varovný signál a evakuace.

7. ročník – Dopravní nehoda; úraz hlavy a páteře, transport raněného, opakování.

8. ročník – Živelní pohromy, závažné stavy; péče o raněné.

9. ročník – Havárie s únikem nebezpečných látek a požár; popáleniny a šokový stav.

Dotazník je tedy sestaven z otázek, dotýkajících se těch témat, které by žáci po absolvování ZŠ měli znát.

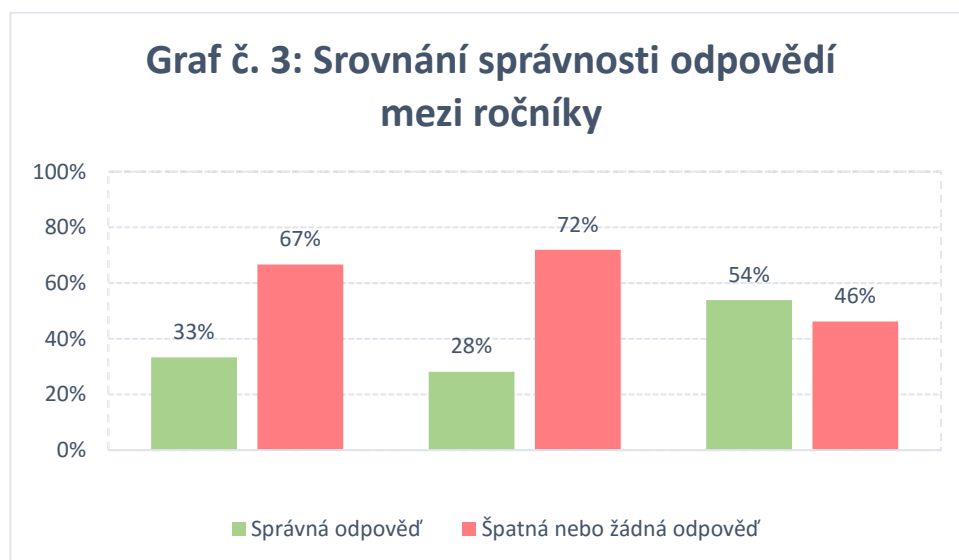
3 Výsledky

Vyhodnocení dotazníkového šetření je rozčleněno do vyhodnocení jednotlivých otázek, následně pro jednotlivé ročníky tříletých oborů pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, a nakonec jako celek.

Otázka číslo 1: Co je to mimořádná událost?

Otázka na základní pojem, která však žákům dělala velké problémy. Celkem 61 % žáků nemá představu o tom, co to mimořádná událost je.

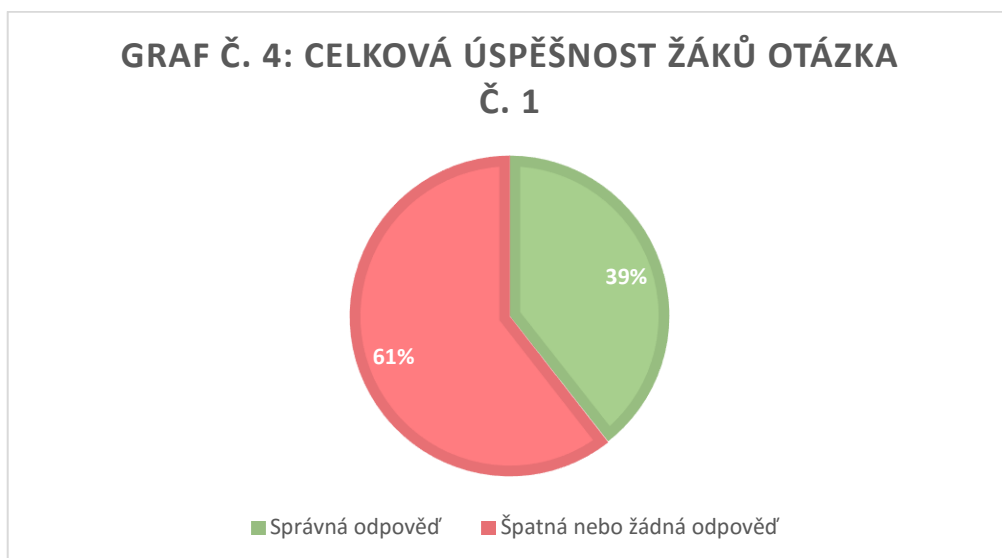
Srovnání četnosti správných a špatných odpovědí na první otázku napříč mezi ročníky znázorňuje obrázek 3.

Obrázek 3 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Celkovou úspěšnost žáků bez rozdílu studovaného ročníku zobrazuje obrázek 4.

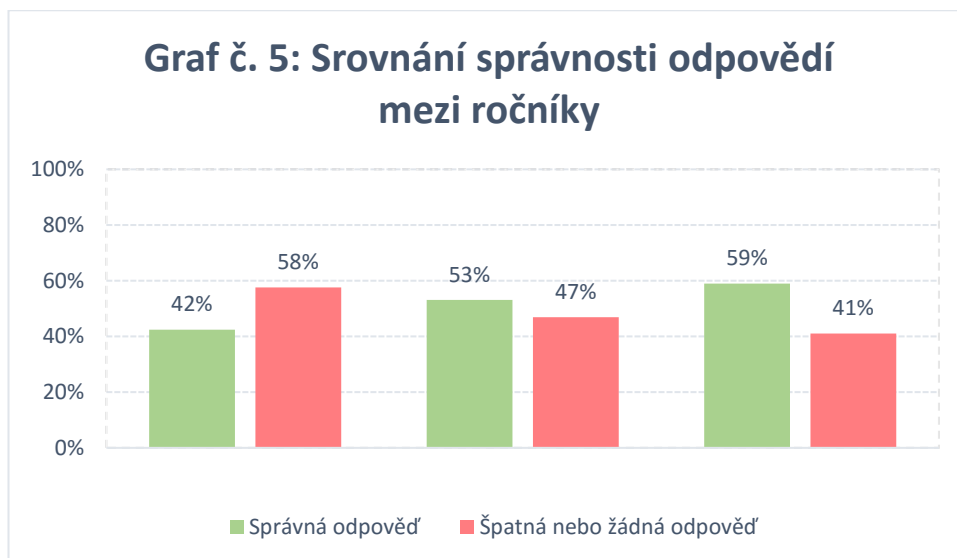

Obrázek 4 Celková úspěšnost - otázka č. 1

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 2: Co jsou příklady mimořádných událostí?

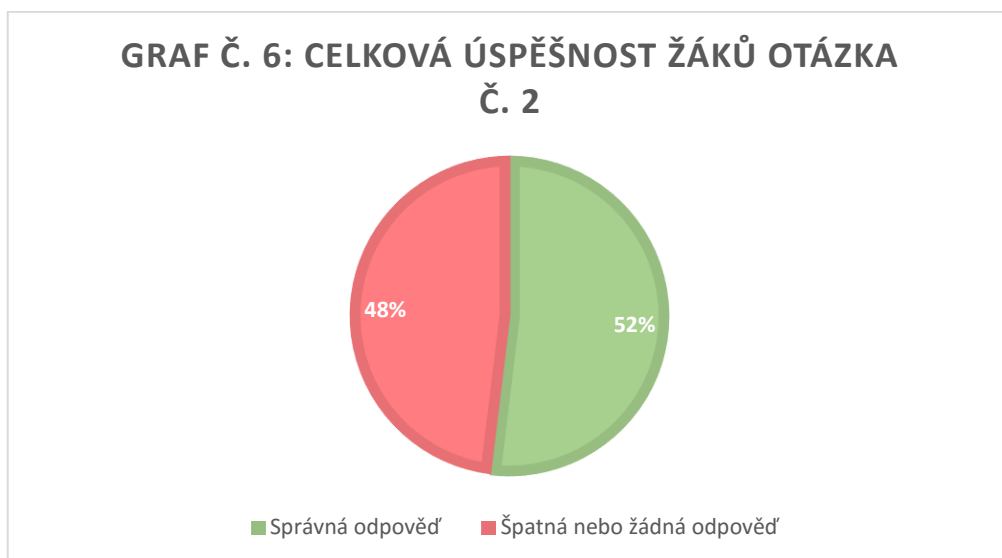
Na tuto otázku odpověděla správně přibližně polovina žáků. Srovnání úspěšnosti odpovědí mezi jednotlivými ročníky zobrazuje obrázek 5.

Obrázek 5 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Celovou úspěšnost žáků při odpovídání na otázku č. 2 znázorňuje obrázek 6.

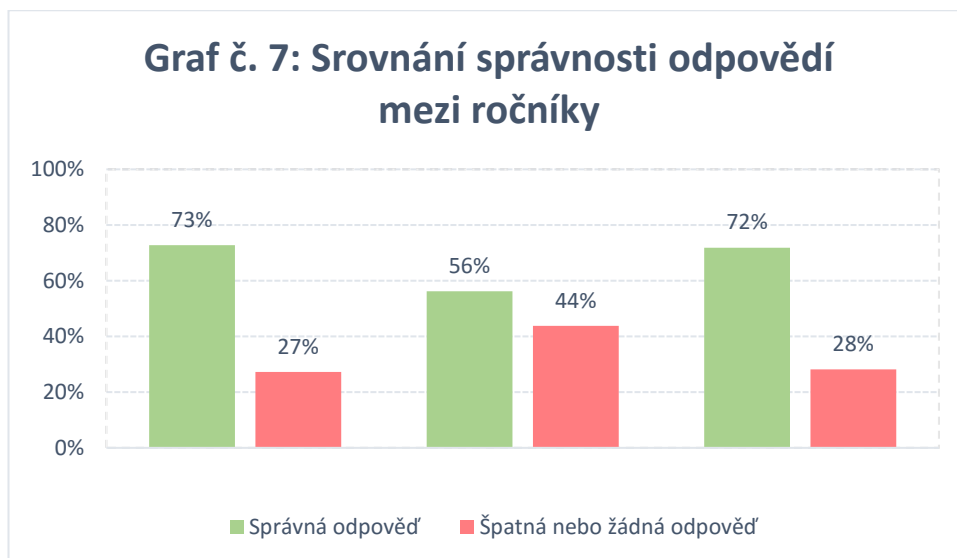

Obrázek 6 Celková úspěšnost - otázka č. 2

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 3: Co je to integrovaný záchranný systém?

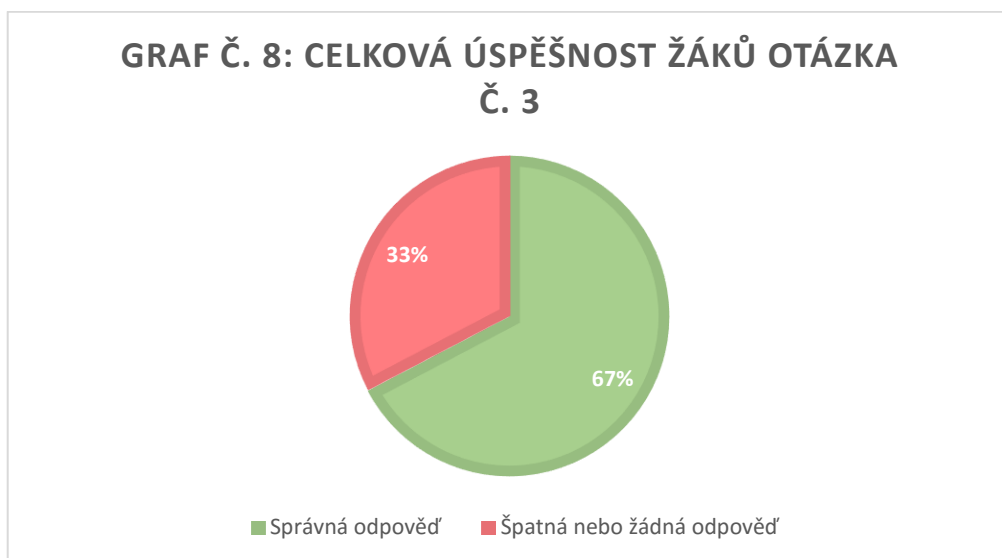
Neznalost tohoto pojmu prokázala třetina dotázaných. Nejnižší znalost projevili žáci druhých ročníků, což ukazuje obrázek 7.

Obrázek 7 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Názorné zobrazení celkové úspěšnosti odpovědí na otázku č. 2 ukazuje obrázek 8.

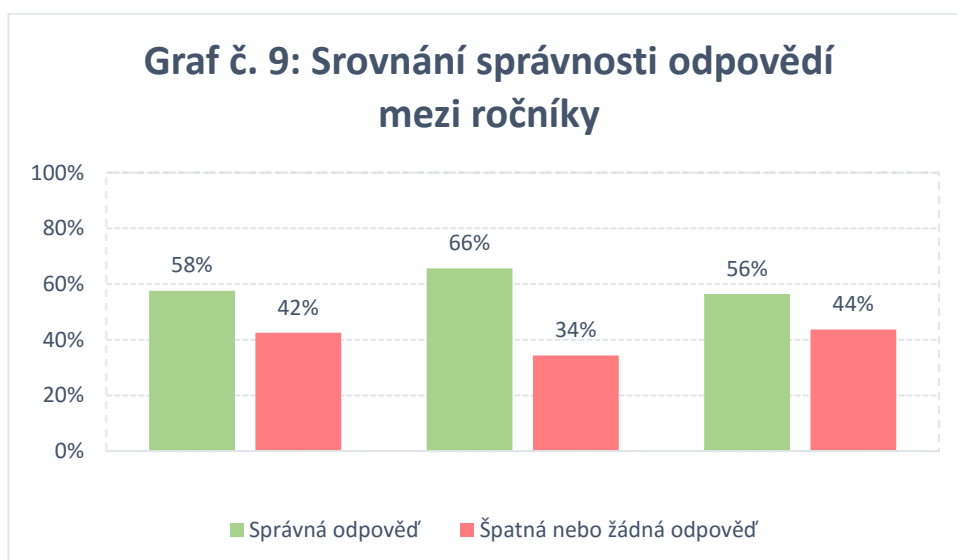

Obrázek 8 Celková úspěšnost - otázka č. 3

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 4: Jak se zachovat, když se rozezní sirény signálem Všeobecná výstraha?

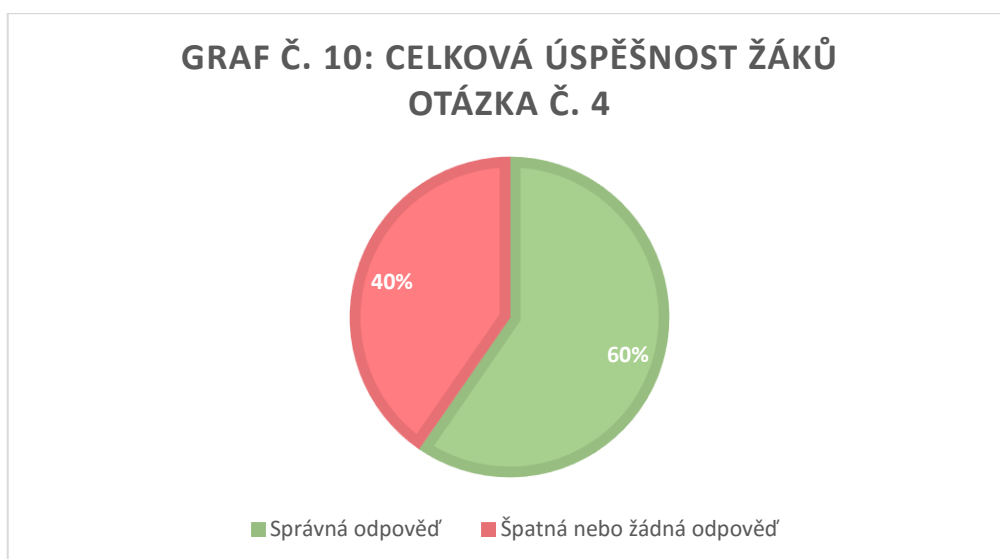
Na otázku číslo 4 odpověděly správně dvě pětiny žáků. Porovnání úspěšnosti mezi žáky jednotlivých ročníků zobrazuje obrázek 9.

Obrázek 9 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků všech ročníků při odpovídání na tuto otázku přináší obrázek 10.

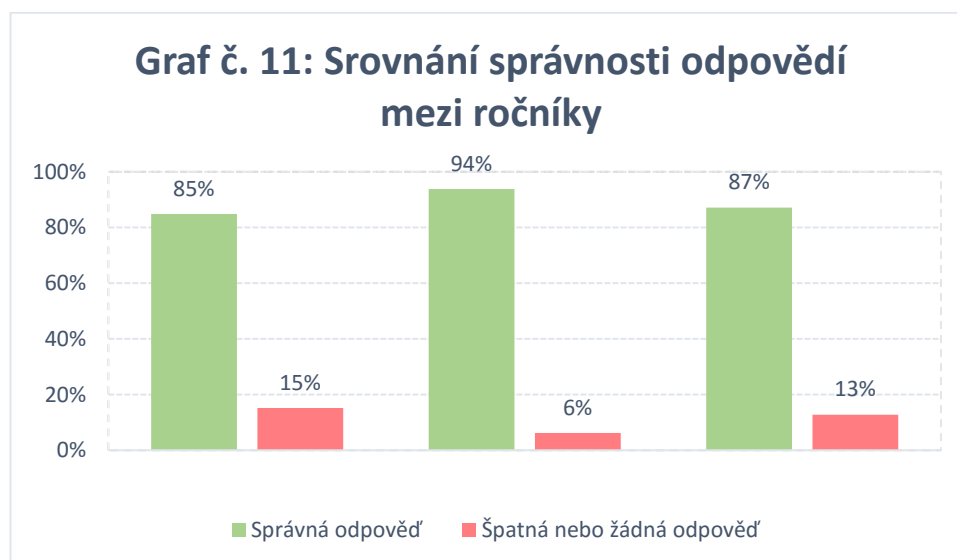

Obrázek 10 Celková úspěšnost - otázka č. 4

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 5: Co je to evakuace?

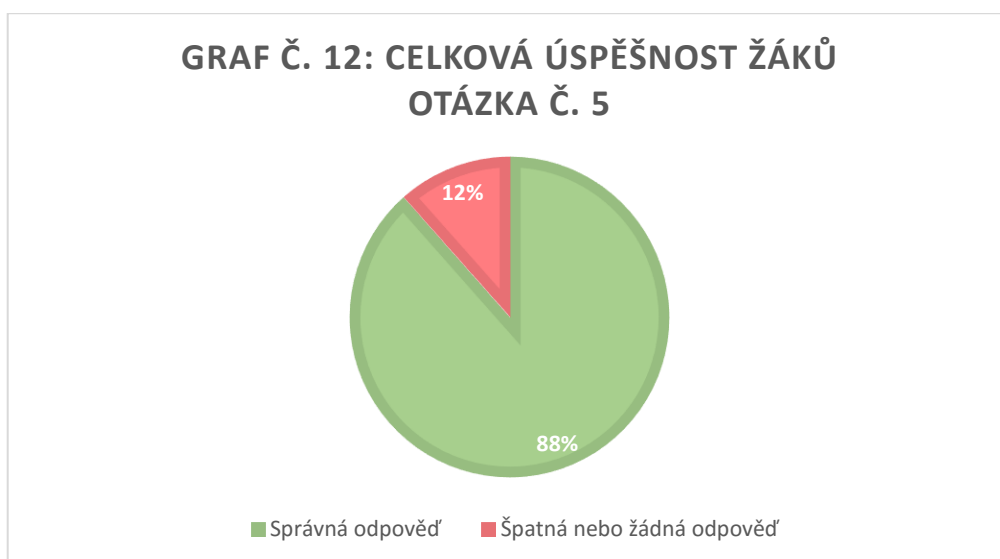
Na tuto otázku dokázalo správně odpovědět téměř 90 % žáků. Znalost pojmu přitom byla srovnatelná napříč všemi ročníky, jak lze vidět na obrázku 11.

Obrázek 11 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků všech ročníků při odpovídání na tuto otázku přináší obrázek 12.

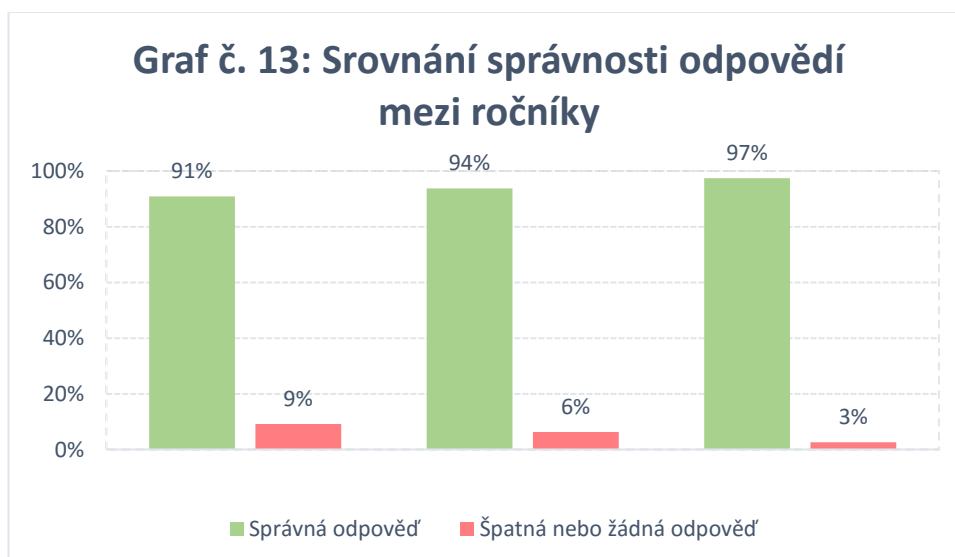

Obrázek 12 Celková úspěšnost - otázka č. 5

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 6: Čísla linek tísňového volání

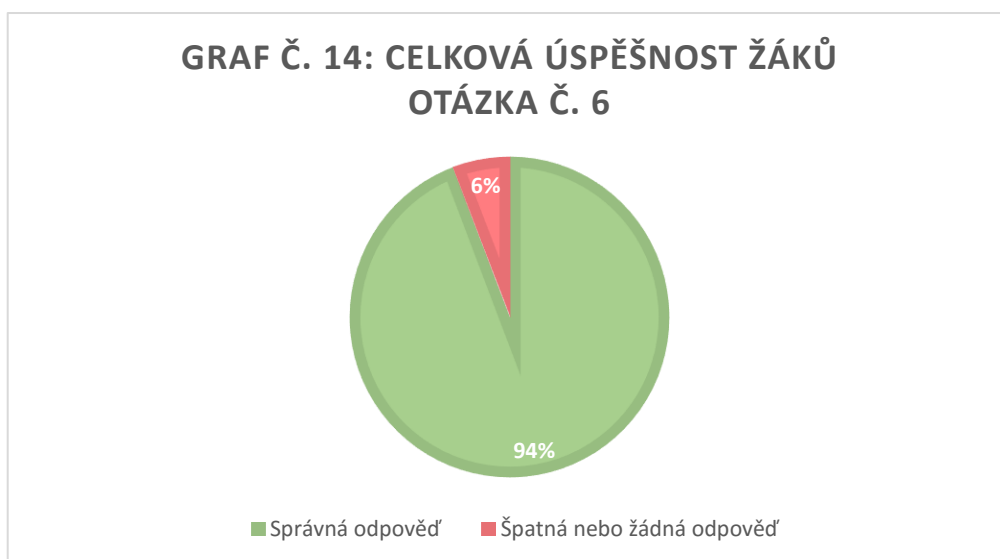
Čísla linek tísňového volání dokázala mezi odpověďmi rozeznat převážná většina žáků. Tato otázka se nakonec ukázala být pro žáky tou nejsnazší. Srovnání úspěšnosti odpovědí mezi jednotlivými ročníky přináší obrázek 13.

Obrázek 13 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků při odpovídání na tuto otázku přináší obrázek 14.

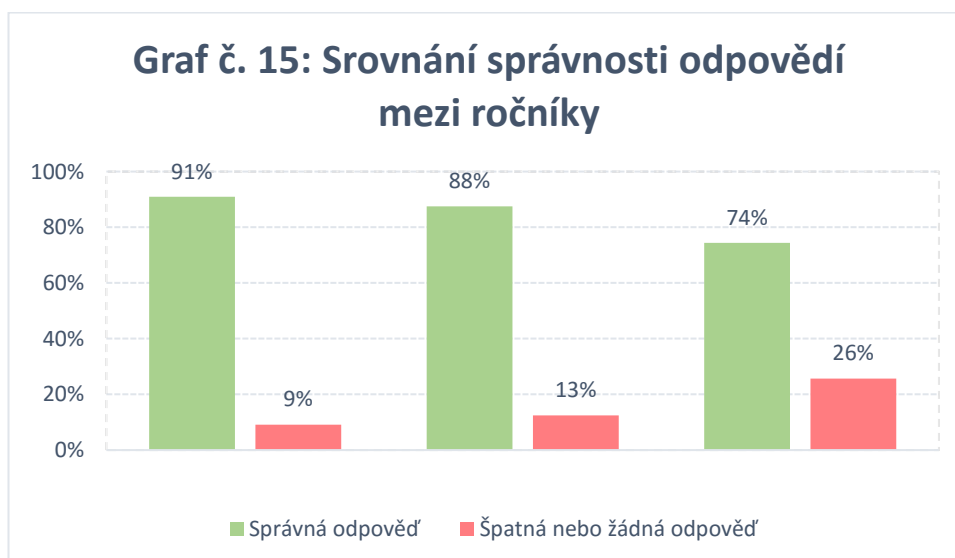

Obrázek 14 Celková úspěšnost - otázka č. 6

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 7: Jak ošetřit poranění hlavy?

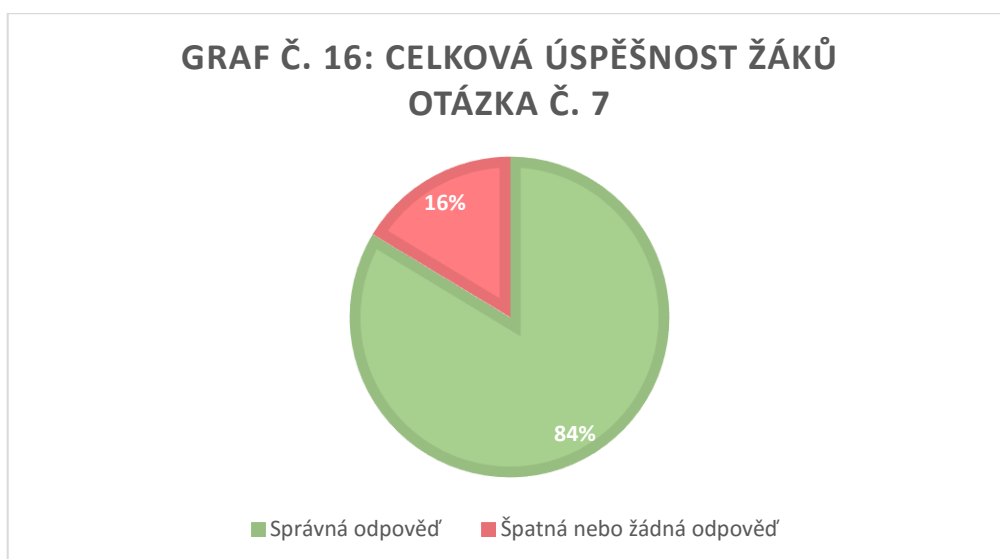
U této otázky dokázala správně odpovědět většina žáků, avšak je zde patrný mírný nárůst správných odpovědí s přibývajícím věkem, jak znázorňuje obrázek 15.

Obrázek 15 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků všech ročníků při odpovídání na tuto otázku přináší obrázek 16.

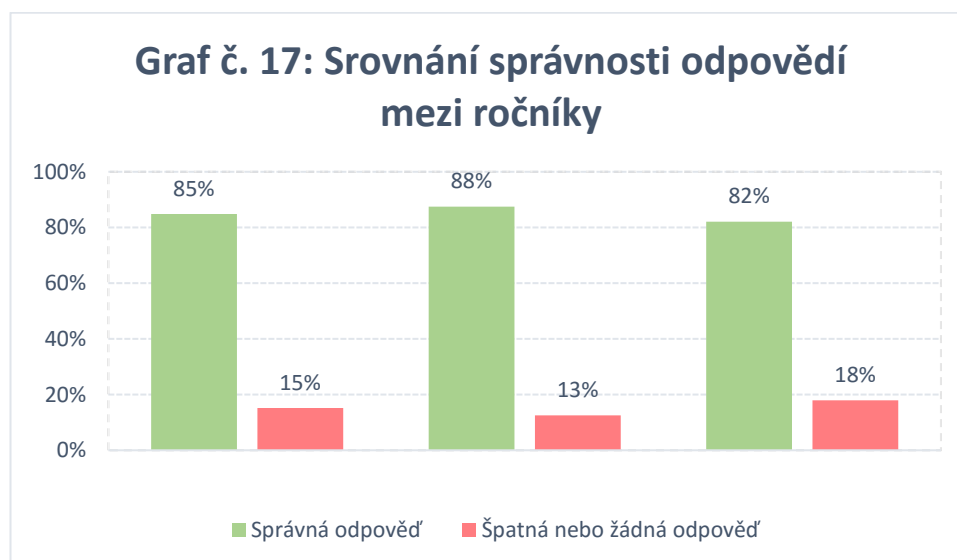

Obrázek 16 Celková úspěšnost - otázka č. 7

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 8: Jak ošetřit člověka, který má možná poraněnou páteř?

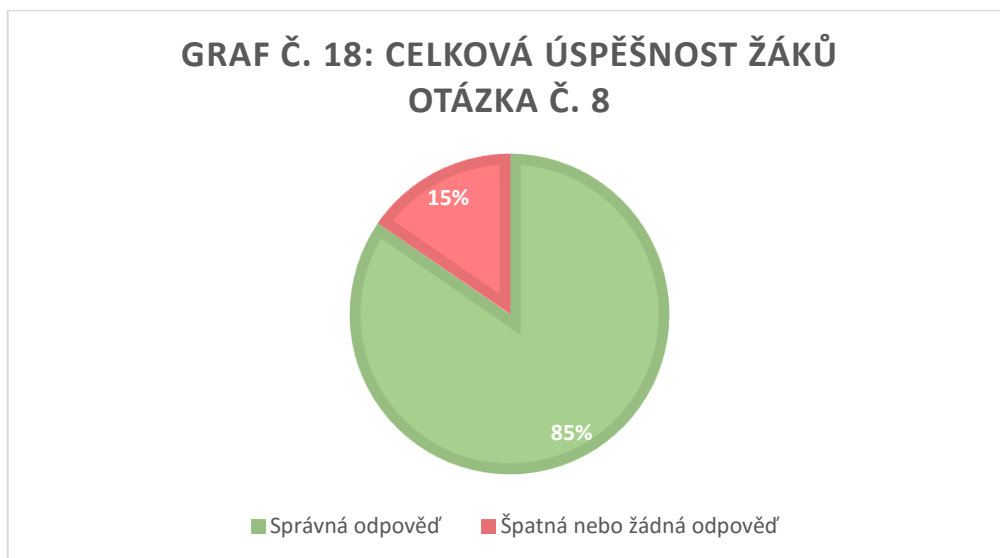
U další otázky z oblasti poskytování první pomoci odpovědělo správně 85 % dotázaných. Srovnání úspěšnosti odpovědí mezi jednotlivými ročníky přináší obrázek 17.

Obrázek 17 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků všech ročníků při odpovídání na tuto otázku přináší obrázek 18.

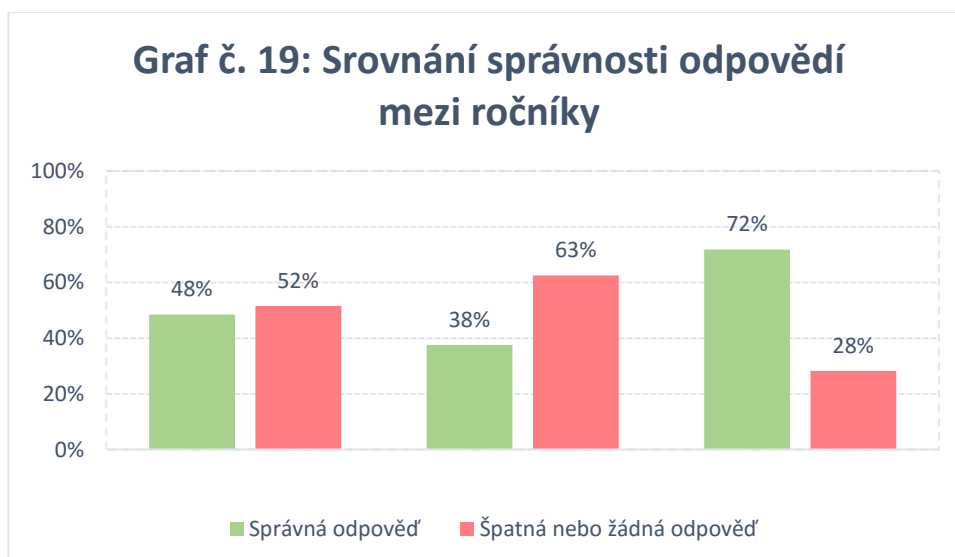

Obrázek 18 Celková úspěšnost - otázka č. 8

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 9: Pokud rodiče vystoupí z auta a jdou pomáhat k autonehodě před námi

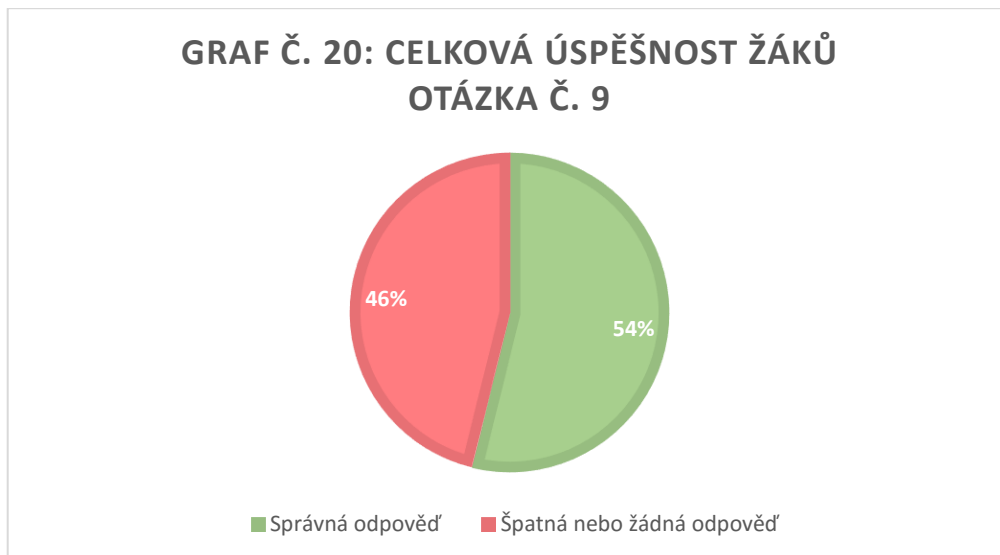
Na tuto otázku dokázala správně odpovědět necelá polovina dotazovaných. Obrázek 19 ukazuje porovnání úspěšnosti napříč jednotlivými ročníky.

Obrázek 19 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků všech ročníků při odpovídání na tuto otázku přináší obrázek 20.

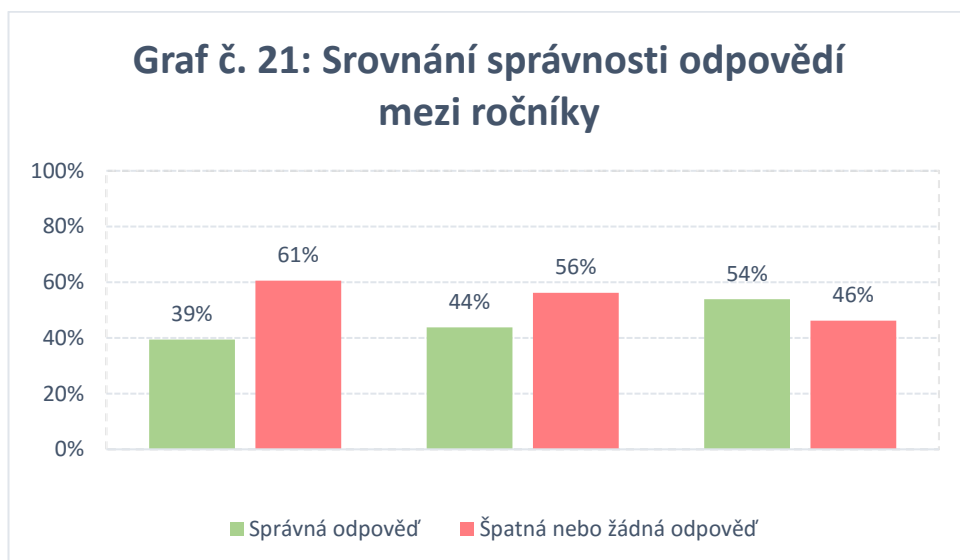

Obrázek 20 Celková úspěšnost - otázka č. 9

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 10: Jak postupovat při volání na tísňovou linku

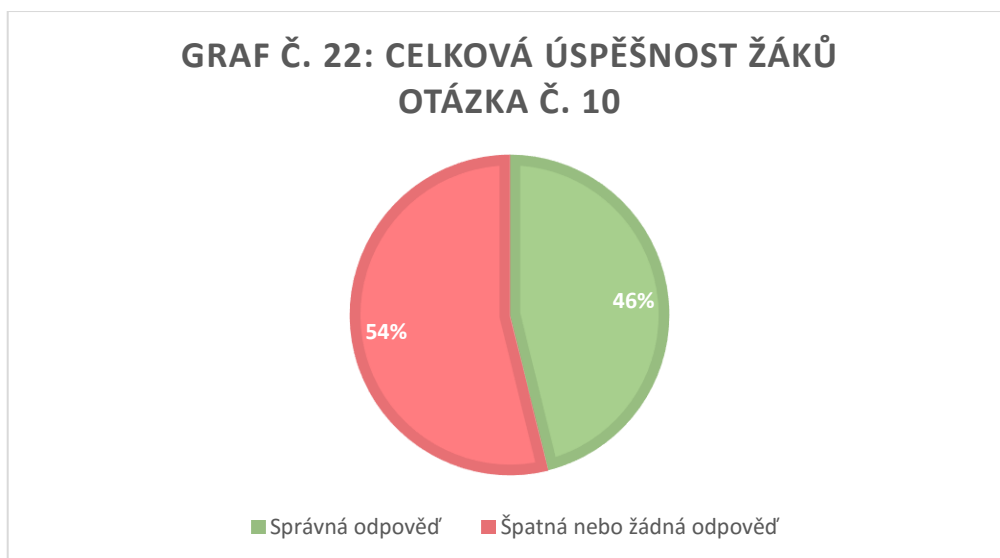
Více než polovina žáků nedokázala správně posoudit, jak postupovat při telefonátu na linku tísňového volání. Srovnání počtu správných odpovědí mezi jednotlivými ročníky znázorňuje obrázek 21.

Obrázek 21 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků všech ročníků při odpovídání na tuto otázku přináší obrázek 22.

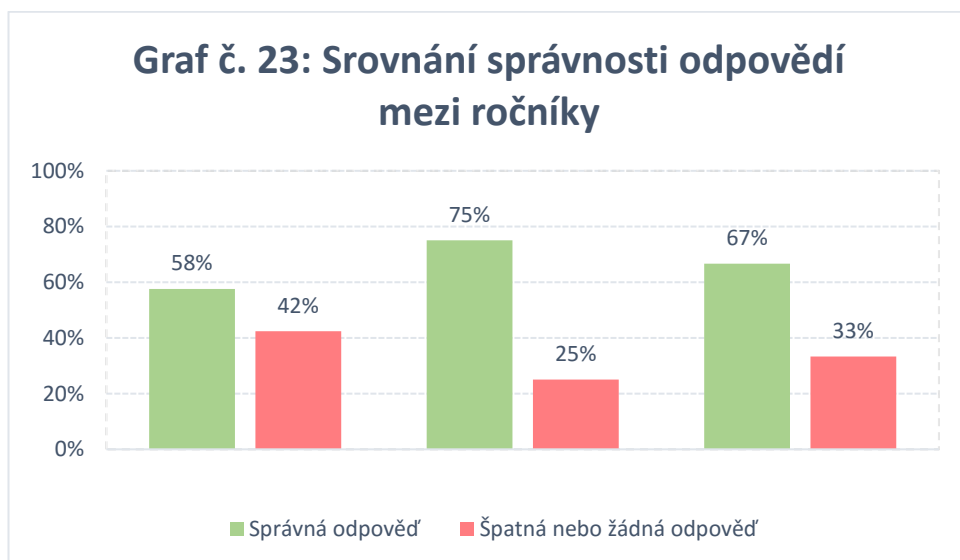

Obrázek 22 Celková úspěšnost - otázka č. 10

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 11: Co je to povodeň?

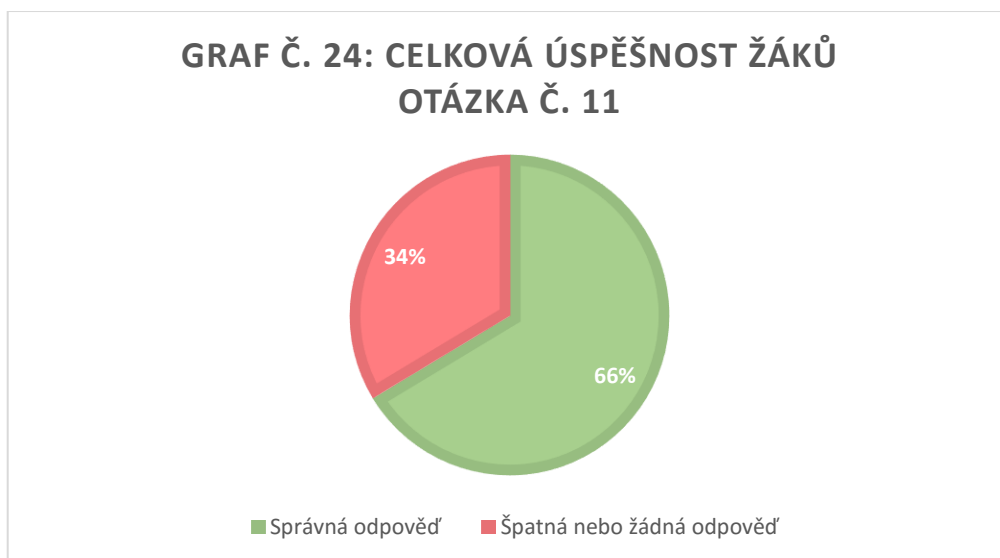
Správnou odpověď na tuto otázku vybraly dvě třetiny dotázaných. Znalost pojmu napříč ročníky ukazuje obrázek 23.

Obrázek 23 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků všech ročníků při odpovídání na tuto otázku přináší obrázek 24.

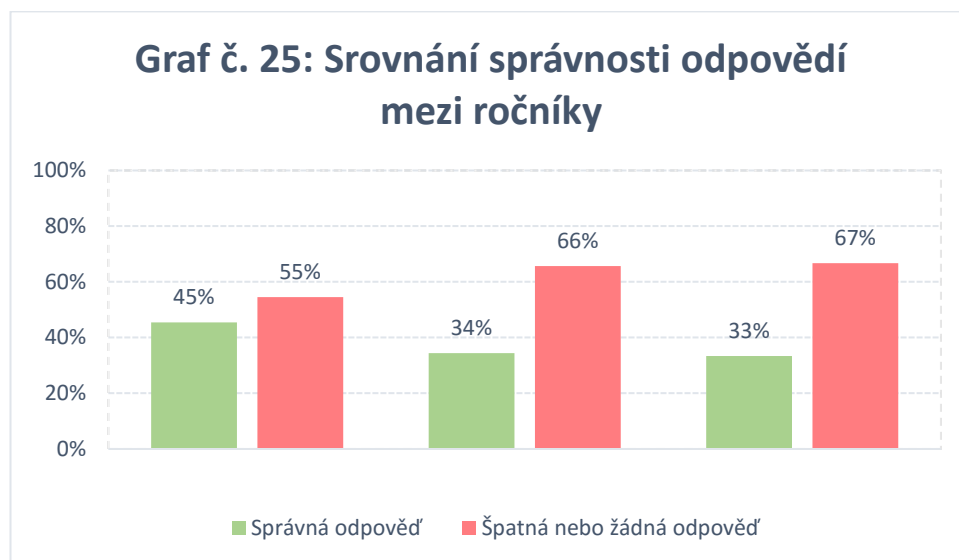

Obrázek 24 Celková úspěšnost - otázka č. 11

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 12: Jaké jsou stupně povodňové aktivity?

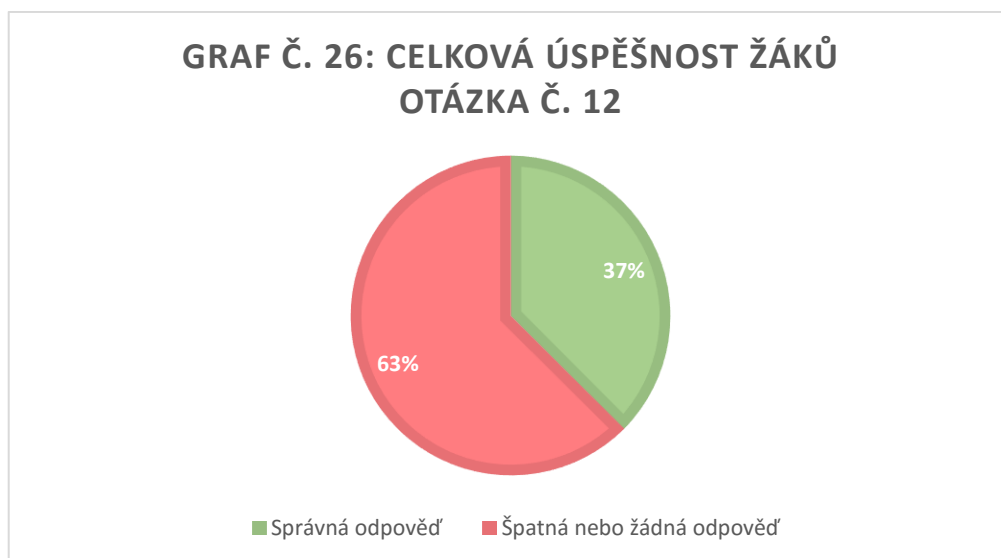
I přes znalost pojmu povodeň žáci ve většině případů nedokázali určit, jakých stupňů povodeň může dosahovat. Přehled o úspěšnosti jednotlivých ročníků znázorňuje obrázek 25.

Obrázek 25 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků všech ročníků při odpovídání na tuto otázku přináší obrázek 26.

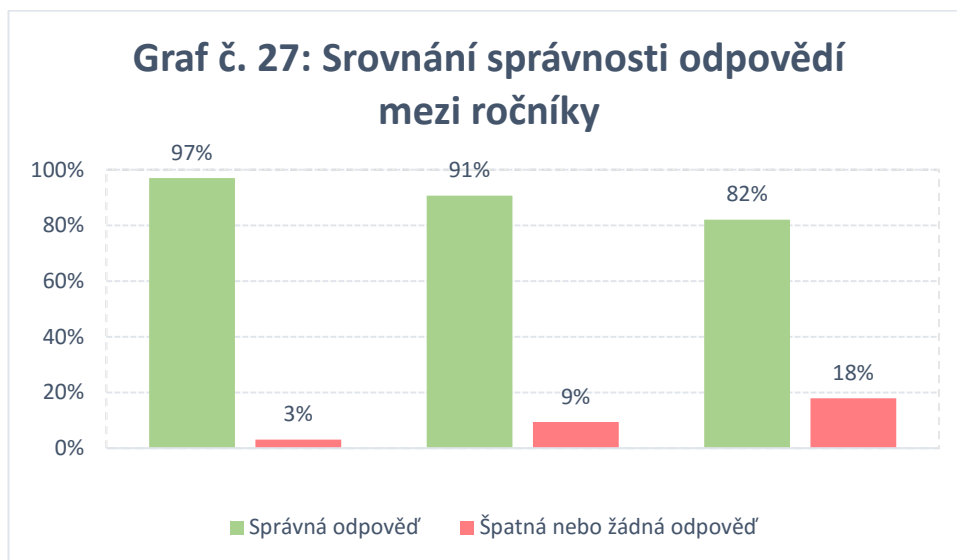

Obrázek 26 Celková úspěšnost - otázka č. 12

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 13: Jak se zachovat venku při bouřce?

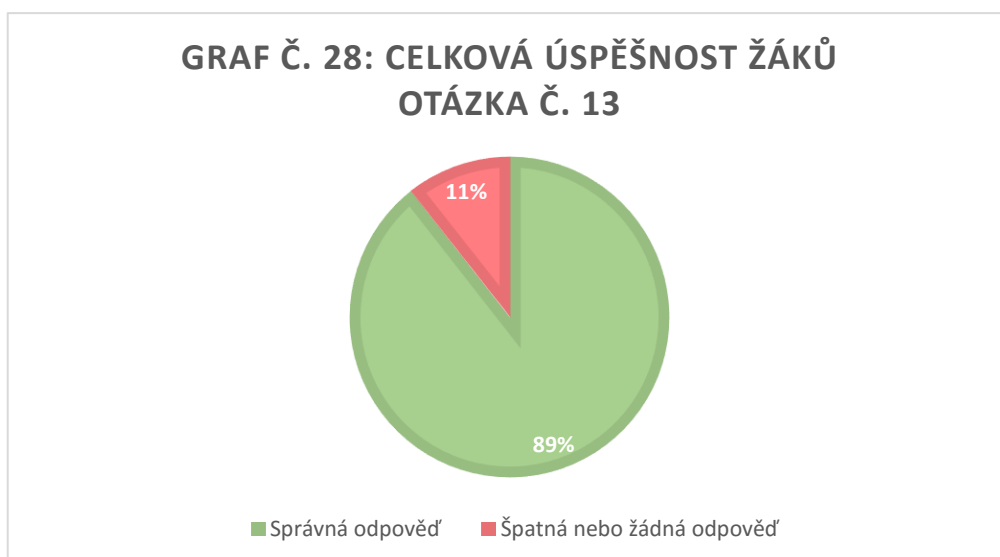
Na tuto otázku dokázalo správně odpovědět přes 90 % dotázaných. Přehled o úspěšnosti jednotlivých ročníků znázorňuje obrázek 27.

Obrázek 27 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků při odpovídání na tuto otázku bez rozdílu ročníků přináší obrázek 28.

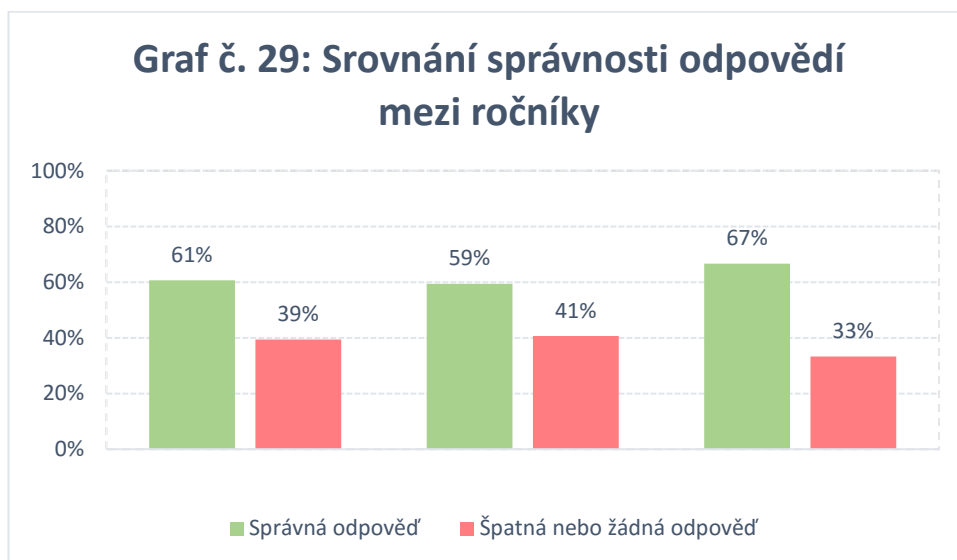

Obrázek 28 Celková úspěšnost - otázka č. 13

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 14: Jak pomoci člověku, který právě omdlel?

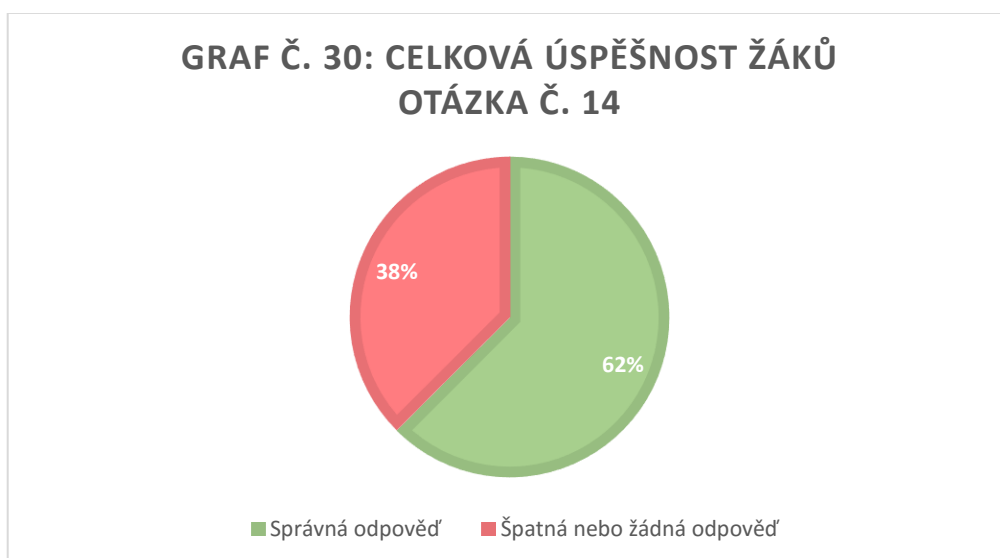
Na tuto otázku nedokázaly odpovědět téměř dvě pětiny žáků. Úspěšnost žáků z jednotlivých ročníků dokumentuje obrázek 29.

Obrázek 29 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků při odpovídání na tuto otázku bez rozdílu ročníků přináší obrázek 30.

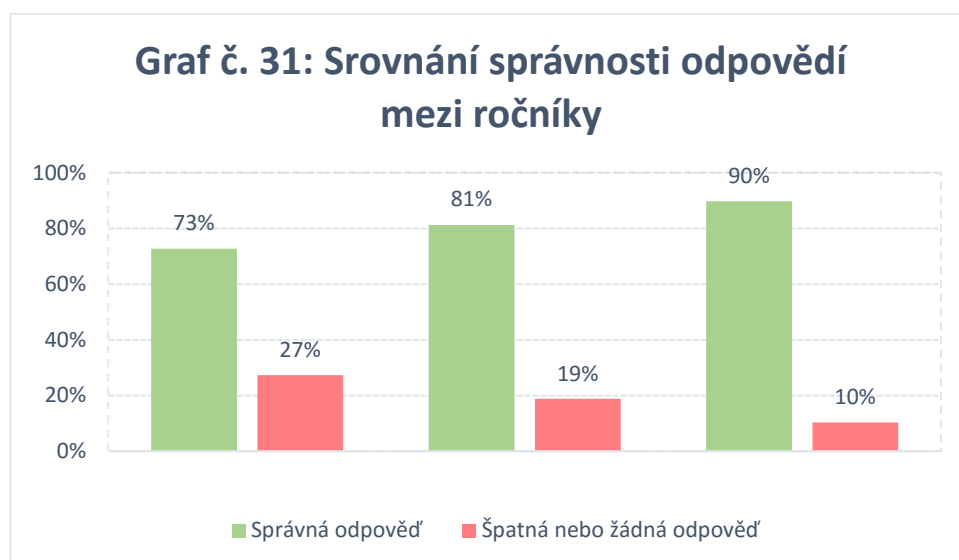

Obrázek 30 Celková úspěšnost - otázka č. 14

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 15: Co obsahuje evakuační zavazadlo?

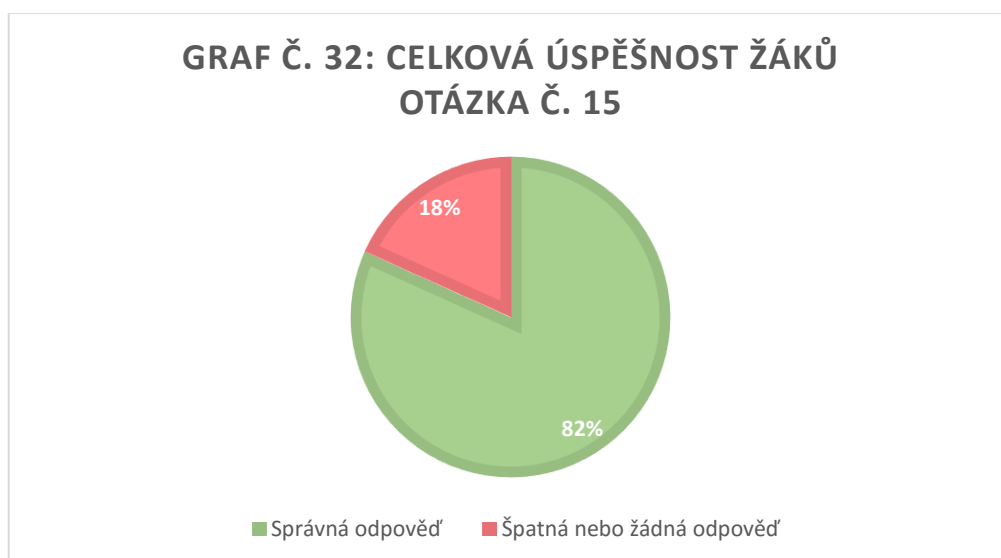
Znalost pojmu „evakuační zavazadlo“ prokázala většina žáků, nárůst počtu správných odpovědí napříč ročníky znázorňuje obrázek 31.

Obrázek 31 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků při odpovídání na tuto otázku bez rozdílu ročníků přináší obrázek 32.

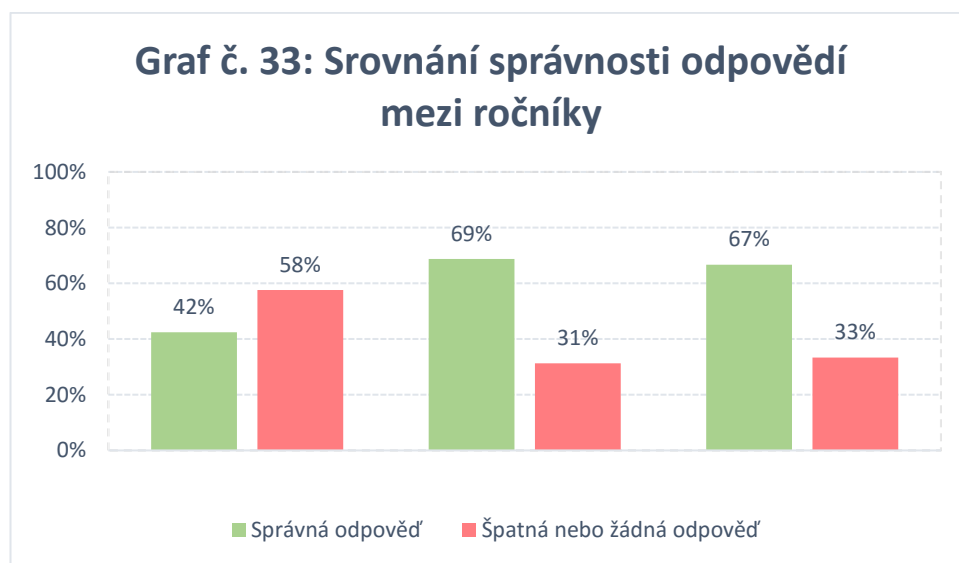

Obrázek 32 Celková úspěšnost - otázka č. 15

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 16: K čemu slouží improvizovaná ochrana?

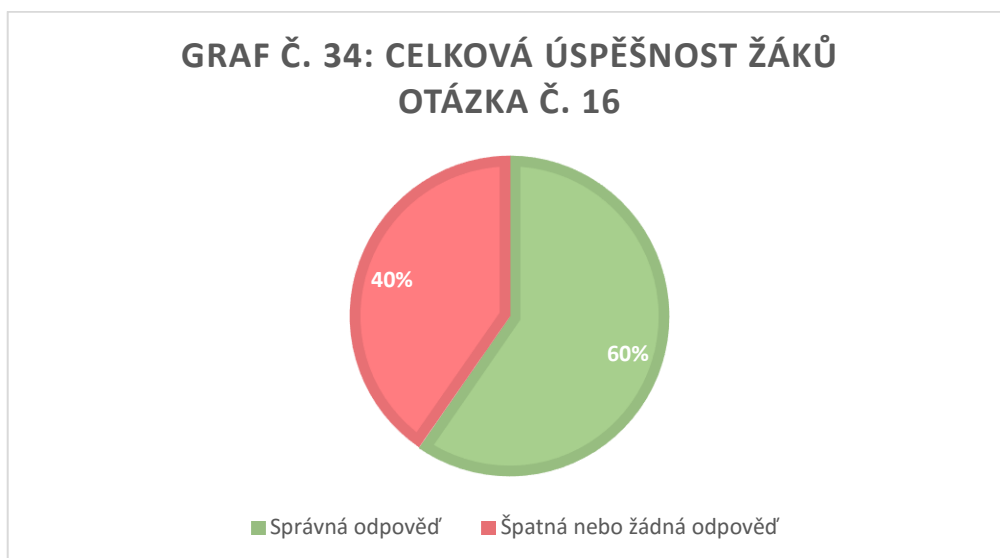
Účel improvizované ochrany nedokázalo vysvětlit 40 % žáků, přehled správných odpovědí v jednotlivých ročnících znázorňuje obrázek 33.

Obrázek 333 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků při odpovídání na tuto otázku bez rozdílu ročníků přináší obrázek 34.

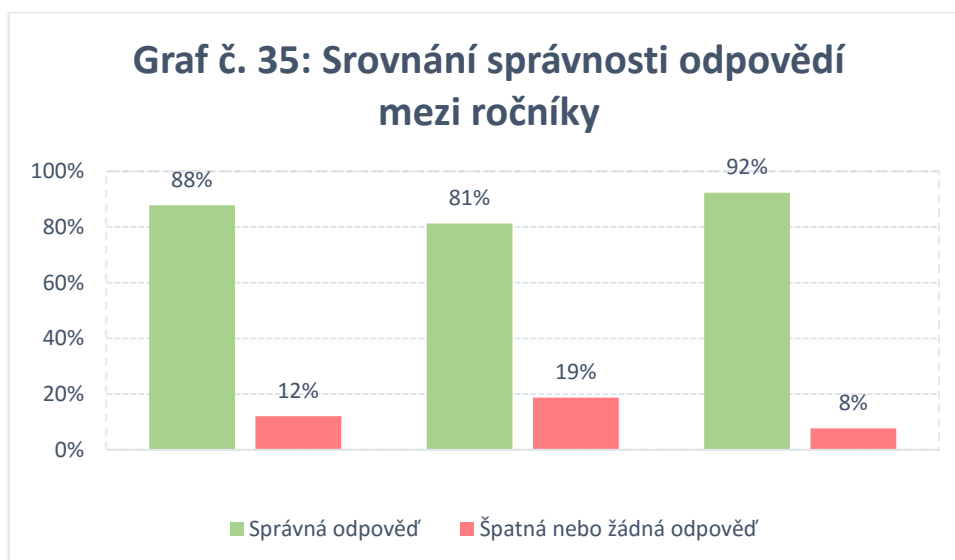

Obrázek 344 Celková úspěšnost - otázka č. 16

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 17: Jaká je první pomoc v případě popálenin?

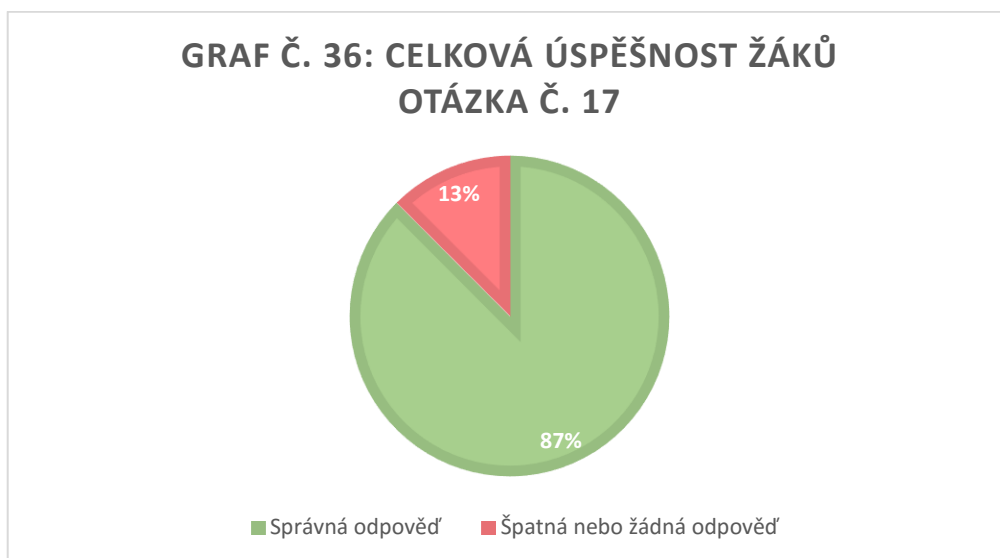
Znalost první pomoci v případě popálenin prokázala většina žáků, výsledky napříč ročníky znázorňuje obrázek 35.

Obrázek 355 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků při odpovídání na tuto otázku bez rozdílu ročníků přináší obrázek 36.

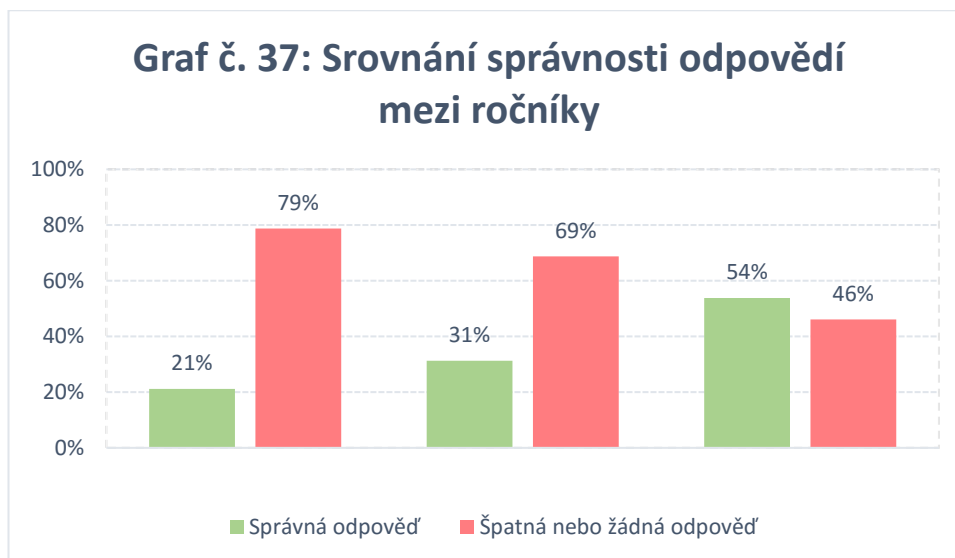

Obrázek 366 Celková úspěšnost - otázka č. 17

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 18: Co je to šok?

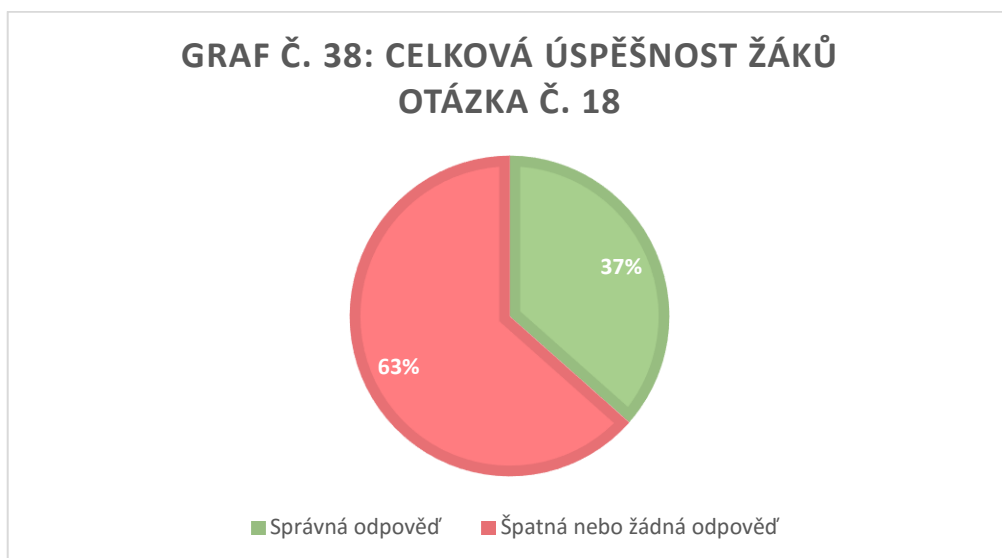
Pojem „šok“ si většina žáků vyložila nesprávně, mírný nárůst počtu správných odpovědí napříč ročníky znázorňuje obrázek 37.

Obrázek 377 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků při odpovídání na tuto otázku bez rozdílu ročníků přináší obrázek 38.

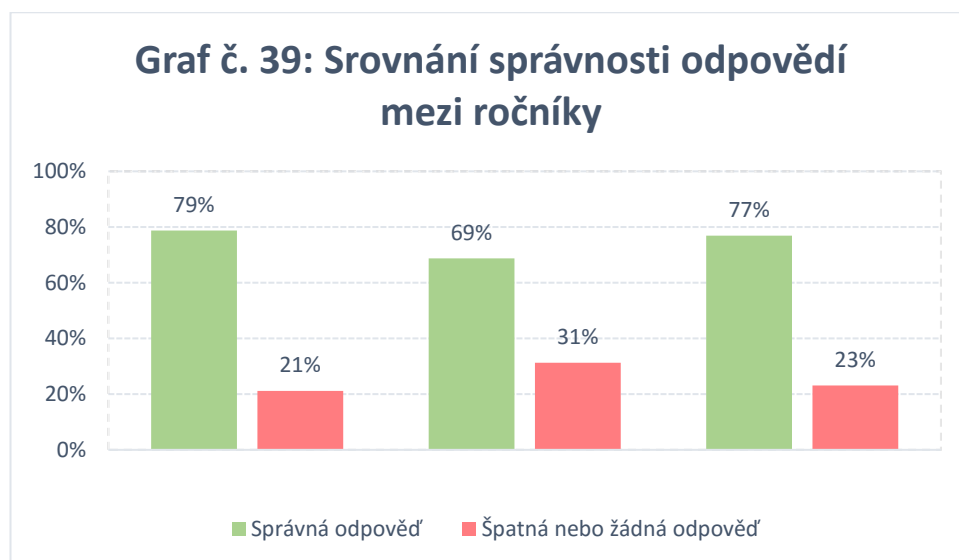

Obrázek 38 Celková úspěšnost - otázka č. 18

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 19: Co to znamená „toxické látky“?

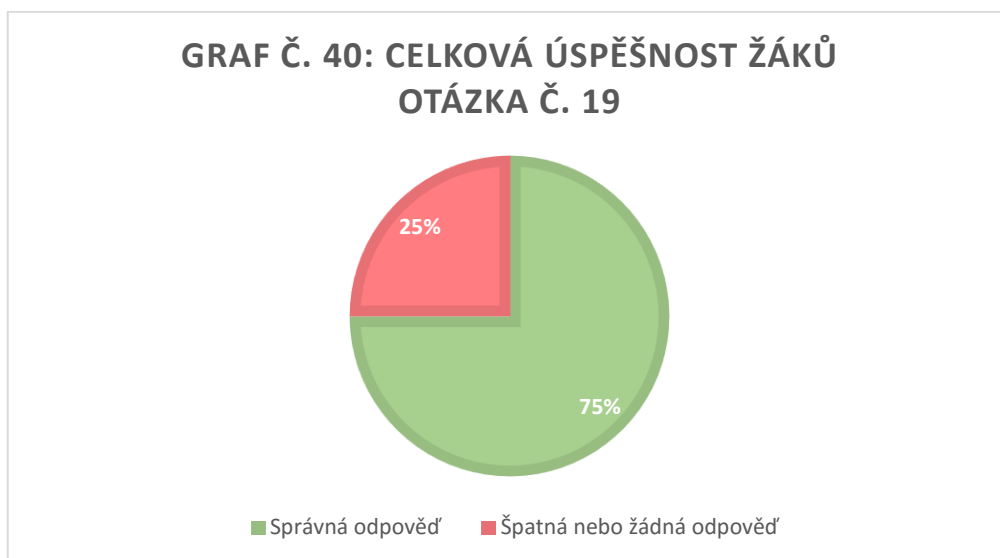
Toxické látky znaly tři čtvrtiny dotázaných žáků, podíl znalosti tohoto pojmu v jednotlivých ročnících znázorňuje obrázek 39.

Obrázek 389 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků při odpovídání na tuto otázku bez rozdílu ročníků přináší obrázek 40.

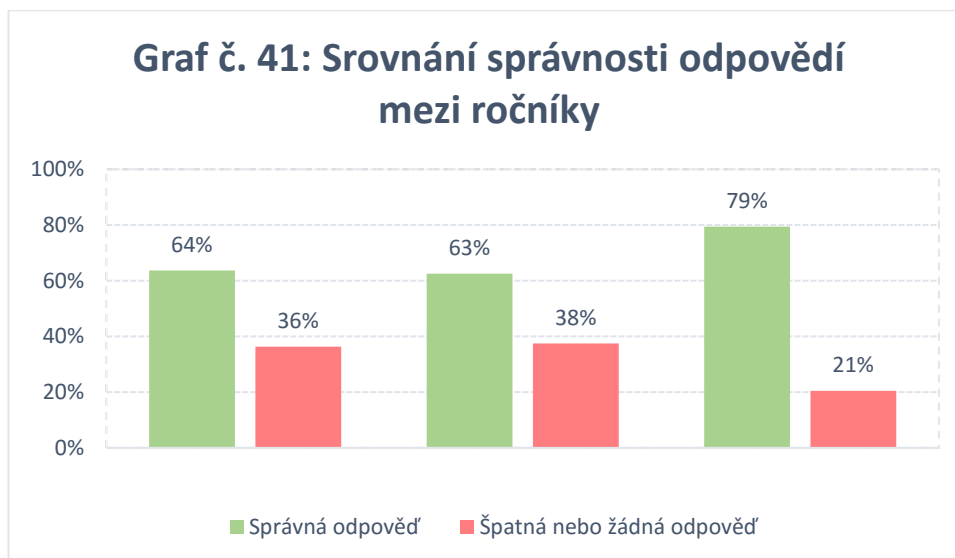

Obrázek 4039 Celková úspěšnost - otázka č. 19

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 20: Jak si lze improvizovaně chránit dýchací cesty?

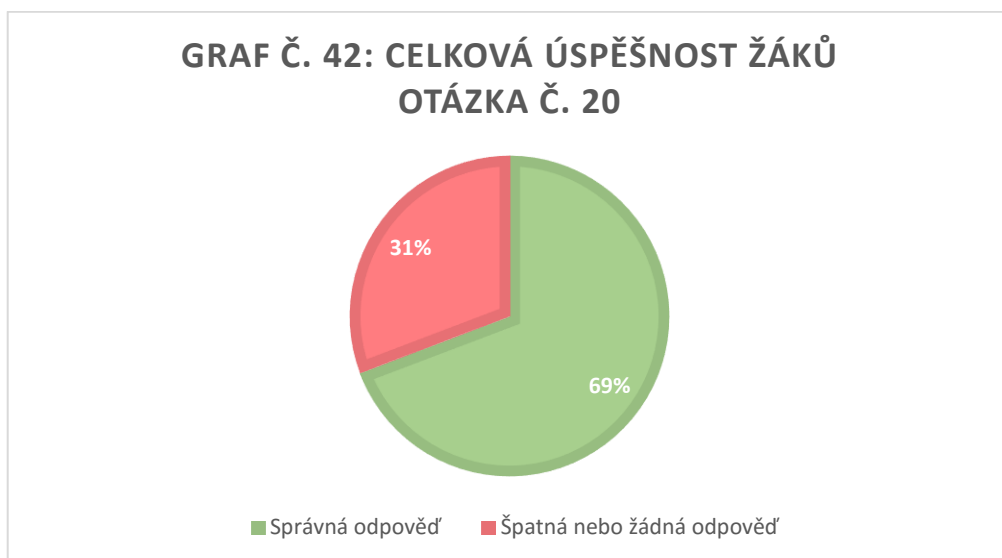
Mezi odpověďmi na tuto otázku dokázalo tu správnou označit 31 % žáků, výsledky v jednotlivých ročnících lze vidět na obrázku 41.

Obrázek 40 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Přehled o celkové úspěšnosti žáků při odpovídání na tuto otázku bez rozdílu ročníků přináší obrázek 42.

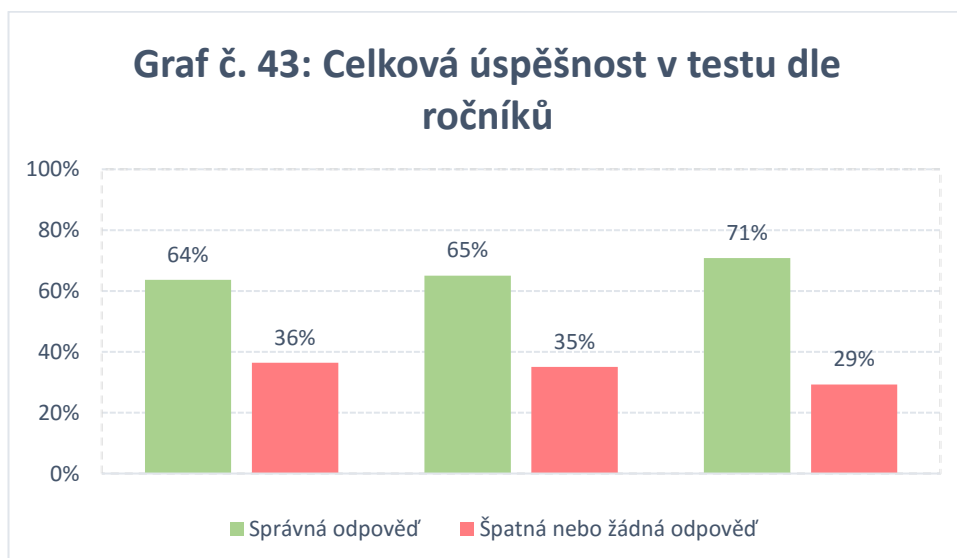

Obrázek 41 Celková úspěšnost - otázka č. 20

Zdroj: vlastní výzkum

3.1 Celkové výsledky dotazníkového šetření

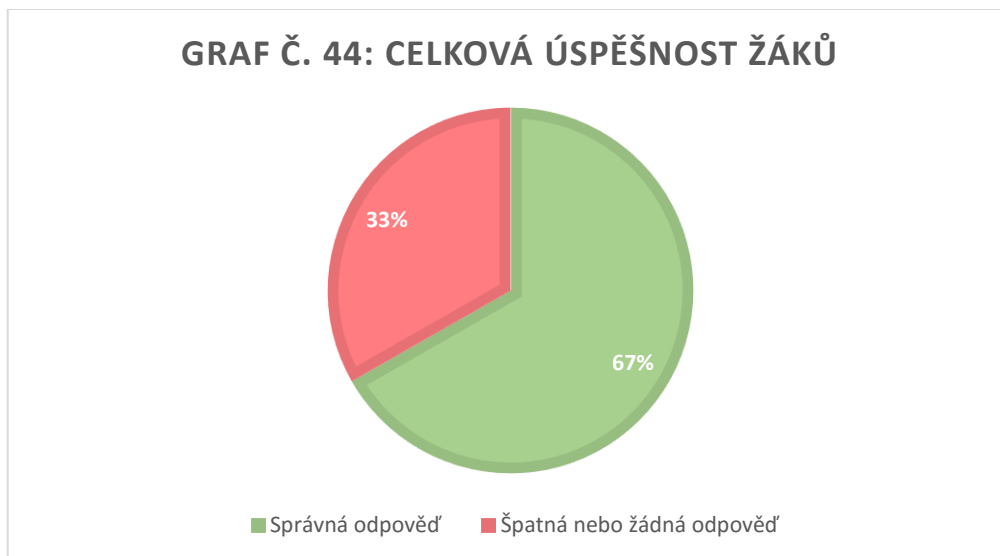
Celková úspěšnost žáků jednotlivých ročníků je znázorněna na obrázku 43. Úspěšnost žáků prvních a druhých ročníků se pohybuje pod hranicí 70 %, ve třetím ročníku dosahuje 71 %.

Obrázek 42 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Celková úspěšnost dotázaných žáků ze všech otázek je znázorněna na obrázku 44.

Obrázek 43 Celková úspěšnost

Zdroj: vlastní výzkum

3.2 Statistické šetření – aplikace jednofaktorové analýzy rozptylu (ANOVY)

K ověření hypotézy 2 bude použita nulová a alternativní hypotéza:

H_0 – Informovanost žáků nezávisí na studovaném ročníku

H_a – Informovanost žáků závisí na studovaném ročníku

Na základě hodnot, které byly získány dotazníkovým šetřením, platí:

$$SS_{factor} = \sum_{i=1}^k n_i \cdot (\bar{X}_i - \bar{X})^2 = 598,933$$

$$SS_{error} = \sum_{i=1}^k \sum_{j=1}^{n_i} (X_{ij} - \bar{X}_i)^2 = 2662,000$$

$$SS_{total} = SS_{factor} + SS_{error} = 3260,933$$

$$MS_{factor} = \frac{SS_{factor}}{2} = 299,467$$

$$MS_{error} = \frac{SS_{error}}{57} = 46,702$$

$$F - ratio = \frac{MS_{factor}}{MS_{error}} = 6,412$$

$$P - value = 1 - F(F - ratio) = 0,003$$

$$**P - value = 0,3%**$$

Na hladině významnosti 5 % přijímám alternativní hypotézu (H_a), která dokazuje, že informovanost žáků závisí na studovaném ročníku.

4 Diskuze

Zhodnocení jednotlivých otázek bez rozdílu ročníku:

Otázka číslo 1: Co je to mimořádná událost?

Tato otázka znamenala pro žáky velký problém – pouze 39 % dokázalo správně odpovědět. Důvodem může být prostá neznalost terminologie. Cílová skupina žáků dokáže snáze pochopit principy jednoduchých činností, ale hůře si zapamatuje abstraktní pojmy či názvy.

Otázka číslo 2: Co jsou příklady mimořádných událostí?

Vybrat z nabízených možností již bylo pro žáky jednodušší, přesto správnou odpověď označilo pouze 52 % dotázaných. Množství špatných odpovědí může částečně korespondovat s neznalostí pojmu „mimořádná událost“. Mírný nárůst úspěšnosti lze rovněž přisoudit tomu, že bystřejší žáci dokázali na základě následujících otázek pochopit, o jakou tematiku se v dotazníku jedná a na základě toho správně odpovědět.

Otázka číslo 3: Co je to integrovaný záchranný systém?

Na tuto otázku nedokázala správně odpovědět třetina žáků. Opět se jedná o pojem, avšak oproti otázce č. 1 je znát, že do povědomí žáků se IZS zapsal výrazně lépe.

Otázka číslo 4: Jak se zachovat, když se rozezní sirény signálem Všeobecná výstraha?

Správně by se zachovalo 60 % dotázaných, zbytek žáků by považoval signál pouze za cvičení. Z výsledků je patrné, že žáci mají sirény systému varování a vyrozumění spojené vyloženě se zkouškou sirén a v případě potřeby by 4 z 10 nedokázali správně reagovat.

Otázka číslo 5: Co je to evakuace?

Na tuto otázku vybralo správnou odpověď 88 % žáků, a lze ji tedy považovat z hlediska znalostí žáků za úspěšnou. Za znalostí tohoto pojmu může stát relativně často se objevující evakuace v médiích – například po anonymních telefonátech do škol, nákupních center či úřadů.

Otázka číslo 6: Čísla linek tísňového volání

Čísla linek tísňového volání dokázalo identifikovat 94 % dotázaných. Z výsledků je zřejmé, že si žáci uvědomují důležitost těchto linek a možné důsledky jejich neznalosti. Při následné diskuzi mnoho žáků zmínilo, že již volání na tísňové linky zažili.

Otázka číslo 7: Jak ošetřit poranění hlavy?

První otázka z oblasti poskytování první pomoci dopadla relativně úspěšně – 84 % žáků by dokázalo pomoci člověku s poraněním hlavy. Našli se však i tací, kteří by krvácení z oblasti hlavy řešili použitím tlakového obvazu na krk, což by mělo fatální následky. Při pozdější diskuzi byli proto žáci instruováni, aby vždy raději nejdříve volali linku 155, případně 112, kde dostanou další instrukce k správnému postupu.

Otázka číslo 8: Jak ošetřit člověka, který má možná poraněnou páteř?

Obdobně jako u předchozí otázky i zde je četnost správných odpovědí relativně vysoká, zde 85 %. Opět se zde našli jedinci, kteří by mohli poskytnutím nesprávné první pomoci přivodit raněnému trvalé následky.

Otázka číslo 9: Pokud rodiče vystoupí z auta a jdou pomáhat k autonehodě před námi:

Pouze přibližně polovina žáků by se zachovala správně, tedy uchýlila se do bezpečné vzdálenosti od vozidla. Většina nesprávných odpovědí byla založena na zvědavosti žáků – šli by se podívat do bezprostřední blízkosti nehody.

Otázka číslo 10: Při volání na tísňovou linku:

Zásady chování při telefonátu na linky tísňového volání nezná více než polovina dotazovaných. Nejčastěji mezi nimi převládá pocit, že telefonát musí proběhnout co nejrychleji, aby v dané situaci neztráceli čas, případně neblokovali linku dalším volajícím.

Otázka číslo 11: Co je to povodeň?

Definovat povodeň se nepovedlo třetině žáků. V Jihočeském kraji, kde nejsou povodně vzácným jevem, se dá hovořit o velmi nízké úspěšnosti odpovědí.

Otázka číslo 12: Jaké jsou stupně povodňové aktivity?

U této otázky vybralo správnou odpověď 37 % žáků, což při výběru ze tří možností znamená, že žáci o stupních povodňové aktivity znalosti prakticky nemají.

Otázka číslo 13: Jak se zachovat venku při bouřce?

Zde zvolilo správnou odpověď 89 % z dotázaných, tedy pouze 11 % žáků by se za bouřky rozhodlo schovat na kopci pod strom či v bouřce utíkat. Je zřejmé, že úder bleskem budí v dětech respekt a ochranu před ním si proto pamatují dobře.

Otázka číslo 14: Jak pomoci člověku, který právě omdlel?

První pomoc v takovém případě by zvládlo poskytnout pouze 62 % žáků, ostatní by bezvládnému člověku podali tekutiny, či automaticky zahájili resuscitaci. Příčinou toho může být, že pojem „omdlel“ si tito žáci možná vykládají jako stav, kdy člověk nedýchá nebo nemá hmatatelný tep.

Otázka číslo 15: Co obsahuje evakuační zavazadlo?

Správné složení evakuačního zavazadla by zvolilo 82 % dotázaných. Úspěšnost žáků velmi pravděpodobně souvisí se znalostí pojmu evakuace, tedy žáci si dokázali správně logicky odvodit, co by se jim v případě evakuace vyplatilo mít při sobě.

Otázka číslo 16: K čemu slouží improvizovaná ochrana?

Na tuto otázku dokázalo odpovědět správně pouze 60 % žáků, častá byla myšlenka, že je řeč o ochraně proti početí. Důvodem je opět neznalost pojmu improvizovaná ochrana.

Otázka číslo 17: Jaká je první pomoc v případě popálenin?

V případě popálenin by dokázalo správnou první pomoc poskytnout 87 % žáků. Lze se domnívat, že takto vysoká úspěšnost pramení ze zkušenosti žáků. Ostatní respondenti by popálené místo ošetřili teplou vodou, pouze jeden žák by zvolil léčebnou kúru peroxidem vodíku.

Otázka číslo 18: Co je to šok?

Pojem šok dokázalo správně definovat pouze 37 % žáků. Ostatní zvolili odpověď, podle které šok znamená vylekání. Oproti popáleninám je zde zřejmá chybějící zkušenost, která by žákům pomohla tento pojem zařadit do oblasti první pomoci.

Otázka číslo 19: Co to znamená „toxické látky“?

Toxické látky zařadilo správně 75 % dotázaných žáků. Relativně vysoké procento, které může být způsobeno častými zprávami o toxicitě některých výrobků v médiích.

Otázka číslo 20: Jak si lze improvizovaně chránit dýchací cesty?

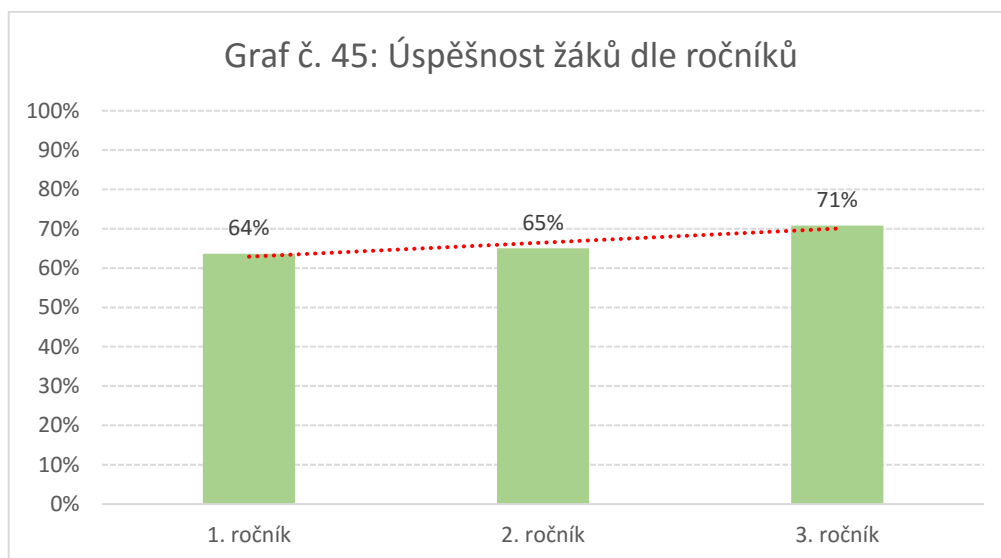
Správně by si dýchací cesty chránilo pouze 69 % žáků, ostatní by spoléhali pouze na ruku před ústy, část by si nasadila igelitový pytlík přes celou hlavu. Nízký výskyt správných odpovědí může souviset s částečnou neznalostí pojmu improvizované ochrany.

Výsledky dotazníkového šetření prokázaly, že úroveň zkoumaných znalostí se liší v závislosti na studovaném ročníku. Přestože se jedná o látku probíranou na základních školách, tedy v prvním ročníku středních škol, a žáci by měli mít tuto problematiku v živé paměti, dosáhli celkově žáci prvních ročníků hranice pouhých 64 % správných odpovědí. Žáci druhých ročníků dosáhli hranice 65%, ve třetích ročnících 71 %. Celkově za všechny ročníky žáci dosáhli hranice 67 % správných odpovědí.

Obě hypotézy, stanovené v této práci, tedy vyšly jako alternativní. Informovanost žáků v dané problematice nedosahuje hranice 80 % správných odpovědí a informovanost žáků závisí na studovaném ročníku.

Úspěšnost žáků jednotlivých ročníků názorně zobrazuje obrázek 45. Je zde patrná mírně rostoucí úroveň znalostí žáků ve vyšších ročnících. Z mírného nárůstu úspěšnosti je zřejmé, že žáci se speciálními vzdělávacími potřebami i přes své postižení jsou schopni zlepšit úroveň svých vědomostí. Pomoci by tomu mohl právě výukový materiál, určený přímo pro tuto skupinu žáků. Ideální by byl zřejmě pracovní sešit pro každý ročník zvlášť, rozhodl jsem se však z praktických důvodů (netřeba školy, učitele i žáky zahlcovat množstvím pracovních sešitů) setřídít podstatné informace do jednoho pracovního sešitu tak, aby si žáci látku utřídili, prohloubili a měli dále na co navazovat.

Výsledkem je pracovní sešit (viz příloha č. 3), který může najít uplatnění jak při výuce v oborech určených pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, tak i v nadcházejících inovativních směrech společného vzdělávání, kdy budou tito žáci zařazováni do běžných tříd.

Obrázek 44 Nárůst úspěšnosti mezi jednotlivými ročníky

Zdroj: vlastní výzkum

Za relativně špatnými výsledky u většiny otázek se může skrývat další, lehce přehlédnutelný důvod. Mnoho žáků se speciálními vzdělávacími potřebami pochází z rodin se sociálním znevýhodněním. Jedná se často o děti z neúplných rodin, kdy rodiče se o dítě nestarají z určitých důvodů tak, jak by jejich potomek s postižením potřeboval. Tito žáci pak mívají velmi vysoké procento absence ve výuce (žáci oborů „E“ mají povoleno 40 % omluvené absence, což je o deset procent více, než jejich vrstevníci z běžných oborů). Žáci tak mají mnoho zameškaných hodin, avšak promeškané učivo se nijak nesnaží dohnat, což ještě prohlubuje již narušenou schopnost učení se novým poznatkům.

Možným řešením ke zlepšení úrovně znalostí žáků oborů „E“ z oblasti ochrany obyvatelstva by mohla být aplikace pracovního sešitu, který je přílohou této práce. Forma pracovního sešitu je velmi vhodná právě pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – žáci mají velmi pomalé tempo čtení i psaní, proto je pro ně vhodnější mít věty předepsané a doplňovat případně jen některá slova z výkladu učitele, než si vést celé poznámky vlastní rukou (takový text je pak nepřehledný až nepoužitelný). V pracovním sešitě je navíc možné využít obrázky, které díky názornosti pomohou žákům ukotvit v paměti probíranou látku.

Pracovní sešit byl sestaven tak, aby byl prakticky využitelný při výuce a nebyl časově příliš náročný. Sešit sestává z dvaceti stran formátu A4, každá lichá strana se věnuje jedné oblasti ochrany obyvatelstva, každá sudá strana pak obsahuje úkoly k procvičení látky z předchozí strany. Předpokládaná doba na vypracování jedné dvoustrany je 15 - 20 minut i s výkladem učitele, což odpovídá přibližně čtyřem vyučovacími hodinám za školní rok. Bylo by zajímavé nechat proběhnout totéž dotazníkové šetření po roce používání vytvořeného pracovního sešitu a porovnat výsledky s těmi zjištěnými v této práci. Rovněž by bylo možné rozšířit cílovou skupinu o další školy a porovnat výsledky těch, u nichž byl sešit ve výuce aplikován s těmi, kde probíhala výuka bez něj. Ověřilo by se tak, nakolik text sestavený speciálně pro žáky oborů „E“ dokáže zvýšit jejich znalosti z oblasti ochrany obyvatelstva. Tuto možnost ponechávám otevřenou pro tvorbu diplomové práce.

5 Závěr

Problematika ochrany obyvatelstva je v dění dnešního světa stále aktuálnějším tématem. Zrychlující se tempo společnosti klade stále větší nároky i na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří potřebují více času i na jednoduchá témata, natož pak na témata obtížná, či na taková, vyžadující jednání ve stresu. Neustálá hrozba dopravních nehod, stále častější výskyt povodní, možnosti různých zranění, rostoucí hrozba teroristických útoků, ale i řada dalších mimořádných událostí je pro tyto žáky situace, se kterou se mnoho z nich za život jistě setká, a proto je důležité, aby znali alespoň základy, kterými budou schopni zachránit život nejen sobě, ale případně i jiným osobám.

Na základě výsledků dotazníkového šetření vyšly obě hypotézy jako alternativní. Tedy informovanost žáků z tematiky ochrany obyvatelstva nedosahuje hranice 80 % úspěšných odpovědí, a informovanost žáků závisí na studovaném ročníku.

V rámci této práce byl sestaven studijní text s tematikou ochrany obyvatelstva pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Sestavený studijní text v podobě pracovního sešitu, kde se žáci aktivně podílejí na sestavování odpovědí a zároveň vidí situace na obrázcích spolu se slovním doprovodem vyučujícího, zvyšuje šanci těchto žáků na zapamatování si co největšího množství informací. Obsah pracovního sešitu byl sestaven speciálně pro potřeby a schopnosti žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a vychází ze školního vzdělávacího programu pro obory pro tyto žáky. Pro vyšší efektivitu bylo navíc provedeno dotazníkové šetření mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, aby byla v pracovním sešitě věnována větší pozornost těm tématům, která činí dané skupině žáků větší problém.

Žáci dnes obecně tíhnou k vidině toho, že není třeba cokoli se učit a jakoukoli informaci uchovávat v hlavě, jelikož prakticky všechny informace jsou v reálném čase dostupné v „chytrých“ telefonech. Na internetu opravdu lze dohledat nepřehledné množství informací. Je však potřeba si uvědomit, že při řešení mimořádných událostí dochází k situacím často tak stresovým (nejen časově), že rozhodně žáci nebudou mít prostor k tomu hledat cokoli v prohlížeči na mobilním telefonu. Je v rukou pedagoga, aby žáci tuto problematiku přijali za svou a dokázali si vybavit alespoň základní poznatky

z tématiky ochrany obyvatelstva ve chvílích, kdy to bude třeba. Tento studijní text by měl být pedagogovi nástrojem pro dosažení tohoto cíle, a žákům nástrojem pro zvýšení šance pomoci sobě, blízkým či spoluobčanům ve chvíli, kdy to bude nejvíce potřeba.

Seznam informačních zdrojů

BALVÍN, Jaroslav, 2004. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Vyd. 1. Praha: Hnutí R, 206 s. ISBN 80-860-3148-9.

BELZ, Horst a Marco SIEGRIST, 2001. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Vyd. 1. Překlad Dana Lisá. Praha: Portál, 375 s. ISBN 8071784796.

BRAGDON, Allen D a David GAMON, 2006. *Když mozek pracuje jinak*. Vyd. 1. Praha: Portál, 113 s. ISBN 80-7367-066-6.

BŘÍZA, Jan, 2014. *Ochrana obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru II*. V Tribun EU vyd. 1. Brno: Tribun EU, 304 s. ISBN 978-80-263-0722-8.

Co dělat-- , aneb, Kapesní průvodce krizovými situacemi doma i v zahraničí, 2008. Vyd. 2. Praha: Centrum pro bezpečný stát, 93 s. ISBN 978-80-260-1048-7.

Česká republika. Rámcový vzdělávací program kategorie E, 2009. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/stredni/IB_RVP_kategorie_E.zip

ČESKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ, 2007. *Příručka první pomoci*. 2. vyd. Bratislava: PERFEKT. ISBN 978-80-8046-359-5

EICHLER, Jan a Josef MUCHA, 2007. *Terorismus a války na počátku 21. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 352 s. ISBN 978-802-4613-178.

ERTLOVÁ, Františka a Josef MUCHA, 2003. *Přednemocniční neodkladná péče*. 2. přeprac. vyd. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 368 s. ISBN 80-701-3379-1.

FREDERICKSON, Norah a Tony CLINE, 2002. *Special educational needs, inclusion, and diversity: a textbook*. Philadelphia: Open University Press, viii, 520 p. ISBN 0335204023.

FRÖLICH, Tomáš, 2014. *Ochrana obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru I*. V Tribun EU vyd. 1. Brno: Tribun EU, 151 s. ISBN 978-80-263-0721-1.

HOUŠKA, T, 2007. *Inkluzivní škola*, Osmileté gymnázium Bud'anka o.p.s. Praha: Česká pedagogická komora, s. 7

PIPEKOVÁ, Jarmila, et al, 2006. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 404 s. ISBN 8073151200.

KOVÁŘ, Milan a Josef MUCHA, 2007. *Terorismus*. Vyd. 1. Praha: Police history, 254 s., [12] s. barev. obr. příl. ISBN 978-808-6477-008.

KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše, 2005. *Ochrana obyvatelstva*. 1. vyd. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 140 s. ISBN 80-866-3470-1.

MATOUŠEK, Jiří, Iason URBAN a Petr LINHART, 2008. *CBRN: detekce a monitorování, fyzická ochrana, dekontaminace*. 1. vyd. V Ostravě: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 232 s. Spektrum (Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství). ISBN 978-80-7385-048-7.

Obrázek 1: Demografický vývoj: Jaké dopady může mít demografická krize na učňovské školství. In: [Http://www.remeslozije.cz](http://www.remeslozije.cz) [online]. [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://www.remeslozije.cz/img/demograf.jpg>

Obrázek 2: Údaje o výuce jazyků a o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. In: <http://www.msmt.cz> [online]. [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/33012/download/>

Ochrana obyvatelstva. In: [Www.msmt.cz](http://www.msmt.cz) [online]. [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/ochrana-obyvatelstva>

POKORNÁ, Věra, 1998. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení, Rozvoj vnímání a poznávání*. 1.vyd. Praha: Portál, 153 s. ISBN 80-717-8228-9.

PRŮCHA, Jan, 2000. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Vyd. 1. Praha: Portál, 269 s. ISBN 80-7178-399-4.

Sborník mezinárodní konference „Ochrana obyvatelstva a krizové řízení“ část II. V Tribun EU vyd. 1. Brno: Tribun EU, 2014, 206 s. ISBN 978-80-263-0724-2

SLABOTINSKÝ, Jiří a Stanislav BRÁDKA, 2006. *Ochrana osob při chemickém a biologickém nebezpečí*. 1. vyd. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 109 s. Spektrum (Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství). ISBN 80-86634-93-0.

SOVÁK, Miloš a Josef MUCHA, 1980. *Nárys speciální pedagogiky: Vysokošk, učebnice pro pedagog. fakulty*. 4., upravené vyd. Praha: Státní pedagogické nakl., 231 p. ISBN nárys speciální pedagogiky.

STUDNIČKA, Jan, 2006. *Život zachraňující úkony*. 1. vyd. Praha: Úřad Českého červeného kříže.

ŠENOVSKÝ, Michail a Vilém ADAMEC, 2005. *Právní rámec krizového managementu: management záchranných prací*. 1. vyd. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 97 s. ISBN 80-86634-55-8.

Vyhláška č. 280/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 133, pp 7730-7751.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 20, pp 503-508.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: Sbíрка zákonů České republiky, částka 103, pp 4826-4904.

Zdravotnická statistika. In: *Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR* [online]. 2015 [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/category/edice/publikace>

ZEMAN, Miloš a Otakar J MIKA, 2007. *Integrovaný záchranný systém*. Vyd. 1. Brno: VUT FCH, 51 s. ISBN 978-80-214-3448-6.

Seznam obrázků

Obrázek 1 Vývoj počtu studentů ve věku 15 let.....	21
Obrázek 2 Relativní podíl postižených žáků na středních školách.....	26
Obrázek 3 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	34
Obrázek 4 Celková úspěšnost - otázka č. 1	35
Obrázek 5 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	35
Obrázek 6 Celková úspěšnost - otázka č. 2	36
Obrázek 7 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	36
Obrázek 8 Celková úspěšnost - otázka č. 3	37
Obrázek 9 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	37
Obrázek 10 Celková úspěšnost - otázka č. 4	38
Obrázek 11 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	38
Obrázek 12 Celková úspěšnost - otázka č. 5	39
Obrázek 13 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	39
Obrázek 14 Celková úspěšnost - otázka č. 6	40
Obrázek 15 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	40
Obrázek 16 Celková úspěšnost - otázka č. 7	41
Obrázek 17 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	41
Obrázek 18 Celková úspěšnost - otázka č. 8	42
Obrázek 19 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	42
Obrázek 20 Celková úspěšnost - otázka č. 9	43
Obrázek 21 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	44
Obrázek 22 Celková úspěšnost - otázka č. 10	44
Obrázek 23 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	45
Obrázek 24 Celková úspěšnost - otázka č. 11	45
Obrázek 25 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	46
Obrázek 26 Celková úspěšnost - otázka č. 12	46
Obrázek 27 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	47
Obrázek 28 Celková úspěšnost - otázka č. 13	47
Obrázek 29 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	48

Obrázek 30 Celková úspěšnost - otázka č. 14	48
Obrázek 31 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	49
Obrázek 32 Celková úspěšnost - otázka č. 15	49
Obrázek 33 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	50
Obrázek 34 Celková úspěšnost - otázka č. 16	51
Obrázek 35 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	51
Obrázek 36 Celková úspěšnost - otázka č. 17	52
Obrázek 37 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	52
Obrázek 39 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	53
Obrázek 40 Celková úspěšnost - otázka č. 19	54
Obrázek 41 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	54
Obrázek 42 Celková úspěšnost - otázka č. 20	55
Obrázek 43 Srovnání správnosti odpovědí mezi ročníky	55
Obrázek 44 Celková úspěšnost	56
Obrázek 45 Nárůst úspěšnosti mezi jednotlivými ročníky	62

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – výsledky předvýzkumu (viz příložené CD)

Příloha č. 2 – vzor dotazníku včetně správných odpovědí

Příloha č. 3 – Pracovní sešit – verze pro žáky

Příloha č. 4 – Pracovní sešit – verze pro učitele (viz příložené CD)

DOTAZNÍK

Vyplněním přispěješ ke tvorbě studijního materiálu pro svou školu. Pozorně si přečti následující otázky a zaškrtni správnou odpověď. Správná odpověď je vždy jen jedna.

Ročník: _____

1) Co je to mimořádná událost?		
a	Událost, která se koná při příležitosti oslavy státního svátku	
b	Událost, která ohrožuje zdraví, životy nebo majetek lidí či životní prostředí	◀
c	Událost, která je spojená s výhrou českých sportovců na Olympijských hrách	
2) Co jsou příklady mimořádných událostí?		
a	Dopravní nehoda, povodeň, zemětřesení	◀
b	Zlatá medaile v desetiboji, postup do finále Olympijských her	
c	Svátek práce, Den matek, Den vzniku samostatné Československé republiky	
3) Co je to Integrovaný záchranný systém?		
a	Organizace, která zajišťuje bezpečnost České republiky	
b	Systém nalodění pasažérů na potápějící se lodi	
c	Spolupráce mezi policií, zdravotnickou záchrannou službou a „hasiči“	◀
4) Jak se zachovat, když se rozezní sirény signálem Všeobecná výstraha?		
a	Není třeba nic dělat, jde zřejmě o zkoušku sirén	
b	Zavolat policii ČR	
c	Ukryt se v nejbližší zděné budově	◀
5) Co je to evakuace?		
a	Zabavení majetku někomu, kdo nesplácí půjčky	
b	Snaha o zrovnoprávnění žen a mužů	
c	Přemístění osob, zvířat a věcí z ohroženého prostoru	◀
6) Čísla linek tísňového volání jsou:		
A	1188, 150, 112, 158	
B	112, 150, 155, 158	◀
C	1188, 911, 122	
7) Jak ošetřit poranění hlavy?		
A	Tlakovým obvazem na krk – zastaví krvácení z oblasti hlavy	
b	Zkontrolujeme vědomí a voláme Zdravotnickou záchrannou službu	◀
c	Pokud může raněný chodit, pošleme ho domů.	
8) Jak ošetřit člověka, který má možná poraněnou páteř?		
a	Necháme ho ležet a zavoláme Zdravotnickou záchrannou službu	◀
b	Přetočíme ho na břicho, abychom viděli případné poškození zad	
c	Zkusíme ho postavit na nohy, aby začal co nejdříve chodit	
9) Pokud rodiče vystoupí z auta a jdou pomáhat k autonehodě před námi:		
a	Půjdu se podívat, co tam dělají	
b	Zůstanu v autě	
c	Vystoupím a půjdu do bezpečné vzdálenosti od silnice	◀
10) Při volání na tísňovou linku:		
a	Musím mluvit rychle, aby pomoc přijela dříve	
b	Oznámím, co se stalo, a zavěsím, aby nebyly zbytečně blokovány linky	
c	Po oznámení podstatných informací počkám, až zavěsí operátor	◀

11) Co je to povodeň?		
a	Střídání přílivu a odlivu	
b	Rozlítí vodních toků mimo obvyklá koryta	◀
c	Vydatný déšť	
12) Jaké jsou stupně povodňové aktivity?		
a	Stav bdělosti, stav pohotovosti, stav ohrožení	◀
b	Klidná voda, velká voda, nebezpečná voda	
c	Malá úroveň, střední úroveň, vysoká úroveň	
13) Jak se zachovat venku při bouřce?		
a	Ukryt se na vyvýšené místo, ideálně pod velký strom	
b	Ukryt se do budovy a zavřít okna	◀
c	Utíkat, protože blesk netrefí pohybující se věc	
14) Jak pomoci člověku, který právě omdlel?		
a	Dáme mu napít	
b	Položíme na zem, zvedneme nohy	◀
c	Provedeme resuscitaci	
15) Co obsahuje evakuační zavazadlo?		
a	4 záchranné vesty	
b	Pouze hračky a sportovní potřeby	
c	Nejdůležitější věci, doklady a léky	◀

16) K čemu slouží improvizovaná ochrana?		
a	Pro ochranu při pohybu v zamořeném prostředí	◀
b	Proti početí	
c	Proti úrazu při hodinách tělesné výchovy	
17) Jaká je první pomoc v případě popálenin?		
a	Nalijeme na ránu peroxid vodíku	
b	Necháme ránu pod tekoucí chladnou vodou	◀
c	Necháme ránu pod tekoucí teplou vodou	
18) Co je to šok?		
a	Závažný život ohrožující stav	◀
b	Leknutí, když člověka někdo vystraší	
c	Když člověk něco zapomene a později si to uvědomí	
19) Co to znamená „toxické látky“?		
a	Zdraví škodlivé látky	◀
b	Jedná se o látky používané v potravinářském průmyslu k výrobě jídel	
c	Bakterie a viry	
20) Jak si lze improvizovaně chránit dýchací cesty?		
a	Natáhnout si pytlík přes celou hlavu	
b	Dát si ruku před ústa	
c	Namočit kus látky či trička a dýchat přes něj	◀